

PRÁCE S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM VE SPOLEČNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

SOUBOR PRACOVNÍCH LISTŮ II

Nina Rutová
Mgr. Michaela Němcová
PhDr. Olga Doležalová

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

ÚVODEM

Vážené kolegyně a kolegové,

V rukou držíte jeden ze dvou souborů pracovních listů „Práce s třídním kolektivem ve společném vzdělávání“. Jak název napovídá, vytvořili jsme je s cílem poskytnout Vám další metodickou podporu pro Vaše každodenní úsilí při vytváření co nejvíce vstřícného prostředí umožňujícího vzdělávání všech dětí včetně těch s potřebou zvýšené podpory.

Přátelské a vstřícné klima ve třídách a školách považujeme za nezbytný předpoklad společného vzdělávání. Metodické listy v těchto souborech jsou primárně určeny jako „nápadník“ pro situace, kdy se v kolektivu nachází žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, ale jsme si jistí, že jsou inspirujícím materiálem při hledání nových cest, jak umožnit všem žákům dosáhnout svého maxima.

Soubory pracovních listů vznikly v rámci projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání, který od července 2013 do června 2015 realizuje univerzita Palackého v Olomouci ve spolupráci s Člověkem v tísní a dalšími partnery. Výstupy projektu reagujeme na chystanou změnu ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami dle novelizovaného školského zákona. Jedná se zejména o Katalog podpůrných opatření, který přichází s desítkami podrobně popsanych podpůrných opatření dělených do pěti stupňů podpory. Více o projektu naleznete na www.inkluzie.upol.cz.

Pracovní listy Vám nabízíme jako doplněk právě těchto podpůrných opatření a věříme, že budou k užítku jak Vám, tak Vaším žákům.

Za projektový tým,

Mgr. Tomáš Habart, *manažer projektu partnera, Člověk v tísní, o. p. s.*
doc. Mgr. PaedDr. Jan Michalík, Ph.D., *hlavní řešitel projektu, Univerzita Palackého*

PRÁCE S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM VE SPOLEČNÉM VZDĚLÁVÁNÍ soubor pracovních listů II

Autorský kolektiv:

© Nina Rutová, Mgr. Michaela Němcová, PhDr. Olga Doležalová
© Člověk v tísní, o. p. s., Praha 2015

Technická redakce: Mgr. Jana Udatná

Jazyková korektura: Mgr. Romana Bláhová

Grafika: Ondřej Polony

ISBN: 978-80-87456-56-9

OBSAH

- 1 MAPA PŘÍBĚHU
- 2 ČTENÍ S PŘEDVÍDÁNÍM
- 3 ŠEST OTÁZEK K PŘÍBĚHU
- 4 DÍLNA ČTENÍ
- 5 OTTO WICHTERLE & ČOČKA
ANEK VĚDECKÉ KRUHY
- 6 POKOJ V NAŠÍ TŘÍDĚ
- 7 RŮZNORODĚ DO SKUPIN
- 8 ŠKOLA PRO ZVÍŘÁTKA
- 9 PŘÍCHOD NOVÉHO SPOLUŽÁKA DO TŘÍDY
- 10 PESTROSTÍNI A NETOPÝŘI
- 11 BOD ZLOMU ANEB TVOŘÍME PRAVIDLA
- 12 VLASTNOSTI ZELENINY
A OVOCE – VÝZKUM
- 13 O MEFÍBOŠETOVÍ
- 14 SUMMERHILL / DEMOKRATICKÁ ŠKOLA
A JÁ A MY
- 15 LÉTAJÍCÍ ŽIRAFKA
- 16 HORNINOVÝ CYKLUS
- 17 VAJÍČKO

METODICKÝ LIST

MAPA PŘÍBĚHU

Mapa příběhu má žákům usnadnit orientaci v příběhu, naučit je příběhy tvořit a vyprávět.

NÁZEV LEKCE: TRNITÝ KEŘ

Autorka lekce: Nina Rutová

PŘEDMĚT: český jazyk, čtení, sloh

CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 2.–3. třídy

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 45 minut

CÍL: Žáci

- se orientují v textu a jeho struktuře,
- shrnují příběh s dopomocí grafického organizéru,
- rozvíjejí pozitivní vztah ke čtení.

Průběh lekce

EVOKACE: Nakreslete žákům na tabuli MAPU PŘÍBĚHU a požádejte je, aby vám pomohli s jejím vyplněním u příběhu, který zná dobře celá třída.

- *Jak se příběh jmenuje?*
- *Jaké postavy v něm vystupují?*
- *V jakém prostředí/prostředích se odehrává?*
- *Co se stane nejdříve, co se stane potom...?*
- *Jak příběh končí?*

UVĚDOMĚNÍ: Přečtěte s žáky příběh *Trnový keř* nebo zvolte jakýkoliv jiný příběh, raději o něco jednodušší, aby se lépe mohli soustředit na jeho formální prvky.

REFLEXE: Rozdejte žákům pracovní listy (MAPA PŘÍBĚHU) a požádejte je, aby ho samostatně vyplnili k textu, který právě přečetli.

Své mapy ať sdílejí nejprve ve dvojicích, pak teprve vyplňte jednu společnou mapu na tabuli.

PSANÍ VLASTNÍCH PŘÍBĚHŮ: Příště můžete rozdat tentýž prázdný pracovní list a požádat žáky, aby se pokusili vymyslet své vlastní postavy, prostředí, děj i závěr.

POUŽITÁ LITERATURA:

EVANSOVÁ, M., MOOREOVÁ, J. E., SORGOVÁ, L. *Píšeme příběh 4.–6. třída*. Z anglického originálu přeložila Kateřina Šafránková. Dobříš: Šafrán, 2014.

LOBEL, A. *Myška a pohádková polívka*. Praha: Albatros, 2011. s. 42–50.

PRACOVNÍ LIST

MAPA PŘÍBĚHU

TRNITÝ KEŘ

Stará myší dáma vyběhla ze dveří svého domečku a moc plakala. Přispěchal k ní strážník. „Milá paní, co se vám proboha stalo?“ strchoval se.

„Jen se pojd'te podívat,“ zvala ho dál.

„Ukážu vám to. – Vidíte? Tady! Nějaký keř prorostl do mého křesla,“ naříkala stará paní.

„Jak se tam dostal?“ vyptával se strážník.

„To vůbec netuším,“ rozpovídala se. „Sedla jsem si a něco mě píchlo. Když jsem vyskočila, vidím, že je to keř.“

„To jste ale chudinka, paní,“ politoval ji strážník. „Netrapte se, já ten keř z vašeho křesla vytrhnu. Budete v něm zase moci sedávat, jak vám libo.“

„Ne!“ vykřikla stará dáma. „To si rozhodně nepřeji! Nechci tam sedat. Nasedla jsem se celý život ažaž. Mně se ten keř líbí! Plakala jsem, protože chřadne. Vidíte? Větve má svěšené, něco mu chybí.“

„Možná má ten keř žízeň, nemá tady dost vody!“ řekl strážník.

„To mě nenapadlo,“ zaradovala se stará paní a zalila křeslo vědrem vody.

Keř se otřepal a napřímil. Na větvičkách vyrašily zelené lístky. Objevila se poupata. Na keři rozkvetly velké růže.

„Jak vám mám poděkovat, milý pane strážníku! Zachránil jste mi šípkový keř a zkrášlil jste můj dům!“ zvolala stará dáma. Dala mu kytici růží a políbila ho.

Z knihy Arnolda Lobela: Myška a pohádková polívka (Albatros, 2011)

MAPA PŘÍBĚHU

NÁZEV

POSTAVY

PROSTŘEDÍ

DĚJ

1.

2.

3.

ZÁVĚR

METODICKÝ LIST

ČTENÍ S PŘEDVÍDÁNÍM

Cílem četby s předvídáním je podnítit vnitřní zájem žáků číst aktivně.

Čteme-li s předvídáním delší text, je to zvláště pro žáky s různými poruchami učení výhodné; dlouhý text se pro ně stává četbou po částech stravitelnější. Pokud mají předvídat, musejí nejprve porozumět. V praxi to znamená, že po každém kratším úryvku textu po žácích chceme, aby předvídali, co se pravděpodobně stane v další části. Důležité je, aby svou předpověď uměli opřít o to, co již vědí z přečtené části, případně z vlastní zkušenosti či ze zkušenosti s jinými příběhy. Každou přečtenou část žáci rovněž shrnou a porovnají ji se svou předpovědí. K četbě s předvídáním můžeme použít tabulku předpovědí. Pak je jisté, že nevynecháme žádný důležitý krok. Čtení s předvídáním podporuje fantazii, smysl pro strukturu textu a připravuje žáky na vlastní psaní.

Poznámka: Před četbou můžeme žáky vyzvat k předvídání na základě ilustrací, klíčových slov, postav a prostředí, předvídat mohou také z názvu celé knihy nebo kapitoly. Ve druhé variantě, kterou v této kapitole nabízíme, žáci předvídají děj a závěr příběhu na základě názvu a prvního odstavce.

NÁZEV LEKCE: ZAPOMNĚTLIVÝ PARAŠUTISTA

Autorka lekce: Nina Rutová

PŘEDMĚT: český jazyk

CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 2.–3. třídy

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 45 minut

CÍL: Žáci

- předvídají, jak bude text pokračovat,
- prezentují vlastní názor a zdůvodní ho,
- shrnou text po krátkých částech,
- porozumí textu a hlouběji prožijí jeho obsah,
- rozvíjejí představivost a fantazii,
- rozvíjejí pozitivní vztah ke čtení.

Průběh lekce

1. VARIANTA: ČTENÍ S PŘEDVÍDÁNÍM A TABULKOU PŘEDPOVĚDÍ

EVOKACE:

Otázka:

- a) **Čeho byste se nejvíce báli, kdybyste byli parašutisté? (Čeho byste se nejvíce báli, kdybyste skákali z letadla padákem?)** – Napište si to a pak sdílejte ve dvojicích.
(Vyslechněte nápady celé třídy a zapište je na tabuli.)
- b) **O čem by mohl být krátký text, který se jmenuje „Zapomětlivý parašutista“ a napsal ho spisovatel, který má bohatou fantazii? (Co mohl asi parašutista zapomenout?)**
(Žáci ať se chvíli zamyslí sami a pak své předpovědi sdílejí ve dvojicích. Dvojice můžete určit, vylosovat nebo se žáci sami do dvojic vyberou. V posledním případě pak mohou vytvořit ještě jinou dvojici s někým, s kým hovoří jen zřídka.)

Několik předpovědí může pak vyslechnout celá třída.

UVĚDOMĚNÍ:

Četba textu „Zapomnětlivý parašutista“ s tabulkou předpovědí

Rozdejte žákům tabulku předpovědí a text a požádejte je, aby si přečetli první část textu. (Pokud máte obavy, že žáci budou číst dál, text rozstříhejte a rozdávejte ho žákům na pokračování po částech.)

Po četbě 1. části textu modelujte, jak si představujete další práci:

Např.:

Učitelka: *Já si myslím, že žvýkačka parašutistovi pomůže. Zdůvodnila bych to tím, že je tam slovo „naštěstí“.*

TABULKA PŘEDPOVĚDÍ

Jak asi bude příběh pokračovat?	Jaké máš pro to důkazy	Jak příběh doopravdy pokračuje?
<i>Žvýkačka parašutistovi pomůže.</i>	<i>V textu je slovo „naštěstí“.</i>	

Žáci pracují sami, pak si poslechněte několik předpovědí a zdůvodnění v celé třídě.

Žáci si přečtou druhou část textu.

Po četbě druhé části textu opět modelujte, jak může vypadat shrnutí, které je třeba zapsat do třetí části tabulky:

Např.:

Učitelka: *Parašutista si udělal ze žvýkačky balón, ale měl strach, aby mu ho neprokloul pták.*

TABULKA PŘEDPOVĚDÍ

Jak asi bude příběh pokračovat?	Jaké máš pro to důkazy	Jak příběh doopravdy pokračuje?
<i>Žvýkačka parašutistovi pomůže.</i>	<i>V textu je slovo „naštěstí“.</i>	<i>Parašutista si udělal ze žvýkačky balón, ale měl strach, aby mu ho neprokloul pták.</i>

Dále by již žáci měli pracovat sami. Sledujte, kdo potřebuje vaši pomoc.

Shrnutí postupu při práci s tabulkou (práce ve dvojicích)

- Individuální četba první části textu + vlastní předpověď a její zdůvodnění (zatím jen v duchu, bez zápisu).
- Sdílení nápadu a zdůvodnění se spolužákem, domluva, co napíšou do tabulky + zápis do prvního a druhého sloupce tabulky.
- Sdílení předpovědi a důvodů v celé třídě.
- Četba druhé části textu + individuální shrnutí vlastními slovy (co se v úryvku opravdu stalo); sdílení ve dvojici a domluva na zápisu do třetí části tabulky.
- Pár žáků přečte své shrnutí celé třídě.

REFLEXE: Až žáci shrnou třetí část textu, zapíšou shrnutí do své tabulky a podělí se o různá znění v celé třídě, vraťte se k soupisu na tabuli, kde je zaznamenáno, čeho by se žáci jako parašutisté báli.

Otázka: Je v soupise něco, co se objevilo také v příběhu Daniela Heviera?

VLASTNÍ PŘÍBĚH: Kdo chce, může si napsat vlastní příběh o zapomnětlivém parašutistovi.

POUŽITÁ LITERATURA:

EVANSOVÁ, M., MOOREOVÁ, J. E., SORGOVÁ, L. *Píšeme příběh 4.–6. třída*. Z anglického originálu přeložila Kateřina Šafránková. Dobříš: Šafrán, 2014.

PŘÍLOHA K 1. VARIANTĚ

ČETBA S TABULKOU PŘEDPOVĚDÍ

TABULKA PŘEDPOVĚDÍ

Jak asi bude příběh pokračovat?	Jaké máš pro to důkazy?	Jak příběh doopravdy pokračuje?

PŘÍLOHA K 1. VARIANTĚ

ČETBA S TABULKOU PŘEDPOVĚDÍ

ZAPOMNĚTLIVÝ PARAŠUTISTA

Daniel Hevier

Jednomu parašutistovi se stalo to nejhorší, co se může parašutistovi stát: zapomněl si padák. A víte, kdy na to přišel? Ve vzduchu – právě když vyskočil z letadla a velikanánánskou rychlostí se řtil dolů k zemi. Naštěstí měl u sebe žvýkačku.

Pauza: Předvídej, jak to bude dál, a svou předpověď zdůvodni.

Nafoukl ji, až z ní byla obrovská bublina, a ta rostla, až z ní byl obrovský balón, na kterém se zapomnětlivý parašutista pomaloučku snášel k zemi. *OJOJOJ, JEN ABY MI DO NĚJ NEKLOVNUL NĚJAKÝ NEVYCHOVANÝ PTÁK, STRACHOVAL SE. TO BY MŮJ ŽVÝKAČKOVÝ BALÓN PRASKL A DOPADLO BY TO SE MNOU ŠPATNĚ.*

K zemi mu scházelo naštěstí už jen pár metrů, když kolem náhodou letěl jeden takový nevychovaný pták.

Pauza: Předvídej, jak to bude dál, a svou předpověď zdůvodni.

Zobákem propíchl balón ze žvýkačky a parašutista žbluňkl do jezera. Prázdninový hosté, kteří se opalovali u jezera na pláži, se náramně vylekali, když se z vody vynořil nějaký divný muž v kombinéze a z plna hrdla vykřikl: *SLÁVA! AŽ ŽIJE ŽVÝKAČKA!*

Zapomnětlivý parašutista (vymýšlení děje a závěru příběhu)

Jednomu parašutistovi se stalo to nejhorší, co se může parašutistovi stát: zapomněl si padák. A víte, kdy na to přišel? Ve vzduchu – právě když vyskočil z letadla a velikanánánskou rychlostí se řítíl dolů k zemi.

Jak by takový text mohl pokračovat? – Zapoj svou fantazii a popiš zápletku, která by se mohla v příběhu odehrát:

.....

.....

.....

Co by se dělo potom:

.....

.....

.....

Jak by příběh mohl končit:

.....

.....

.....

Přečti si, jak příběh pokračuje v podání spisovatele Daniela Heviera.

V čem jsou si vaše příběhy podobné?

.....

.....

.....

A čím se liší?

.....

.....

.....

PŘÍLOHA K 2. VARIANTĚ

VYMÝŠLENÍ DĚJE A ZÁVĚRU PŘÍBĚHU

ZAPOMNĚTLIVÝ PARAŠUTISTA

Daniel Hevier

Jednomu parašutistovi se stalo to nejhorší, co se může parašutistovi stát: zapomněl si padák. A víte, kdy na to přišel? Ve vzduchu – právě když vyskočil z letadla a velikanánánskou rychlostí se řtil dolů k zemi.

Naštěstí měl u sebe žvýkačku. Nafoukl ji, až z ní byla obrovská bublina, a ta rostla, až z ní byl obrovský balón, na kterém se zapomnětlivý parašutista pomaloučku snášel k zemi. *OJOJOJ, JEN ABY MI DO NĚJ NEKLOVNUL NĚJAKÝ NEVYCHOVANÝ PTÁK, STRACHOVAL SE. TO BY MŮJ ŽVÝKAČKOVÝ BALÓN PRASKL A DOPADLO BY TO SE MNOU ŠPATNĚ.*

K zemi mu scházelo naštěstí už jen pár metrů, když kolem náhodou letěl jeden takový nevychovaný pták. Zobákem propíchl balón ze žvýkačky a parašutista žbluňkl do jezera. Prázdninové hosté, kteří se opalovali u jezera na pláži, se náramně vylekali, když se z vody vynořil nějaký divný muž v kombinéze a z plna hrdla vykřikl: *SLÁVA! AŽ ŽIJE ŽVÝKAČKA!*

METODICKÝ LIST

ŠEST OTÁZEK K PŘÍBĚHU

Pro řadu žáků je těžké samostatně přemýšlet a vytvořit si koncept, dle něhož zvládnou souvisle vyprávět děj. Můžeme jim k tomu dopomoci, když je naučíme tvořit nejprve otázky. Tvorbu otázek i vymýšlení a psaní příběhů jim můžeme usnadnit nabídkou grafických organizérů.

Poznámka: Setrvejte nad přečteným příběhem jen u otázek, aby si žáci uvědomili, že umět se ptát je stejně důležité, jako najít odpověď. Aby se ze třídy stalo učící se společenství, otázky si mohou žáci pokládat navzájem.

NÁZEV LEKCE: OD OTÁZEK K VLASTNÍ TVORBĚ

Autorka lekce: Nina Rutová

PŘEDMĚT: český jazyk

CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 1.–3. třídy

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 2 x 45 minut

CÍL: Žáci

- kladou otázky k beletristickému textu,
- myslí strukturovaně,
- píšou na základě osnovy vlastní příběh.

Průběh lekce

EVOKACE:

- Zeptejte se žáků, jestli si všimli, jaké vyprávění je těší poslouchat – z čeho všeho se takové vyprávění skládá. – Kdo je dobrým vypravěčem a co vlastně umí ten, kdo umí vyprávět příběhy?

Nejprve ať si své nápady promyslí, pak je proberou se spolužákem a teprve potom je vyzvěte, aby návrhy řekli před celou třídou.

Jejich nápady sepište na tabuli

- Nakreslete na tabuli RYBÍ KOST s tázacími zájmeny KDO, CO, KDE, KDY, JAK, PROČ.

UVĚDOMĚNÍ: Přečtěte si s žáky příběh (můžete použít „Kočíí miminka“ z přílohy).

REFLEXE: Po přečtení příběhu rozdejte žákům pracovní list **ŠEST OTÁZEK PO ČETBĚ** a požádejte je, aby vymysleli co nejvíce otázek, které se vztahují k přečtenému příběhu. Mohou to být otázky, na které najdeme odpověď v přečteném textu, ale mohou to být i takové, na které odpověď v textu nenajdeme.

Dejte žákům pár příkladů, modelujte, jak se mohou ptát:

- **Kdo** vystupuje v tomto příběhu?
- **Proč** byl Lukáš netrpělivý?
- **Jak** se Lukáš dozvěděl, že koťata jsou na světě?
- **Kdy** dá Lukáš koťatům jména?
- **Co** se asi bude dít s koťaty dále?
- **Kam** teď půjde Lukáš?

Žáci nejprve mohou sdílet otázky ve dvojicích, případně si je roztřídit na ty, na které najdou odpověď přímo v textu, a na ty, které jdou „za text“ – odpověď nelze najít v textu.

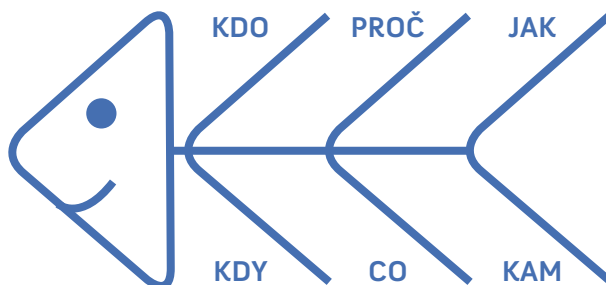
Teprve pak sdílejte otázky v celé třídě.

PŘESTÁVKA

PSANÍ VLASTNÍHO PŘÍBĚHU: Po přestávce můžete požádat žáky, aby se pokusili vymyslet vlastní příběh. K tomu by jim mohl pomoci pracovní list **ŠEST OTÁZEK PRO TVORBU VLASTNÍHO PŘÍBĚHU**. Svůj vlastní příběh budou opět nejprve sdílet, případně také hodnotit ve dvojicích a pak dobrovolně nebo na doporučení spolužáka přečtou příběh celé třídě.

Na závěr se vraťte k soupisu toho, co umí ten, kdo umí vyprávět příběhy. Je v některém z bodů obsažena také dějová posloupnost? – Zeptejte se, jestli si někdo z žáků dovede představit dobrý příběh, ze kterého bychom se nedověděli odpovědi na šest otázek.

Proč je důležité dodržet všech šest bodů: KDO, PROČ, JAK, KDY, CO, KAM?

POUŽITÁ LITERATURA:

KOLLOCHOVÁ, B. *O čem si kočky povídají*. Praha: Thovt, 2010. s. 50–53.

EVANSOVÁ, M., MOOREOVÁ, J. E., SORGOVÁ, L. *Píšeme příběh 4.–6. třída*. Z anglického originálu přeložila Kateřina Šafránková. Dobříš: Šafrán, 2014.

PRACOVNÍ LIST

ŠEST OTÁZEK K PŘÍBĚHU

KOČIČÍ MIMINKA

„Tati, proč je naše kočka najednou tak tlustá?“ ptal se Lukáš.

„Karla je březí,“ odpověděl tatínek.

„Co to znamená?“ chtěl vědět Lukáš.

„Karla čeká miminka.“

Lukáš se zaradoval:

„Hurá, kdy se narodí?“ ptal se hned.

„Za pár dní,“ odpověděl Lukášův tatínek.

A tak se každé ráno Lukáš díval do Karlina košíčku. Ale stále nic, žádná miminka!

Lukáš byl čím dál více netrpělivý.

Za tři dny, zrovna když Lukáš snídal, přišel tatínek:

„Lukáši honem, miminka jsou už na světě!“

„Kdepak jsou?“ ptal se Lukáš vzrušeně a běžel za tatínkem do ložnice.

„To bys nevěřil,“ smál se táta a ukazoval na komodu.

„Chtěl jsem si vzít čisté ponožky... a v šuplíku jsem našel Karlu, jak tam leží se svými třemi miminky.“

Lukáš měl velkou radost.

„Jupí! Až se dnes vrátím ze školy, pro každé z nich vymyslím jméno.“

ŠEST OTÁZEK PO ČETBĚ

Kdo.....?

Co udělal

Kde.....?

Kdy.....?

Jak

Proč

ŠEST OTÁZEK PO ČETBĚ

Kdo.....?

Co udělal

Kde.....?

Kdy.....?

Jak

Proč

ŠEST OTÁZEK PRO TVORBU VLASTNÍHO PŘÍBĚHU

Kdo?

.....

Co udělal?

.....

Kde?

.....

Kdy?

.....

Jak?

.....

Proč?

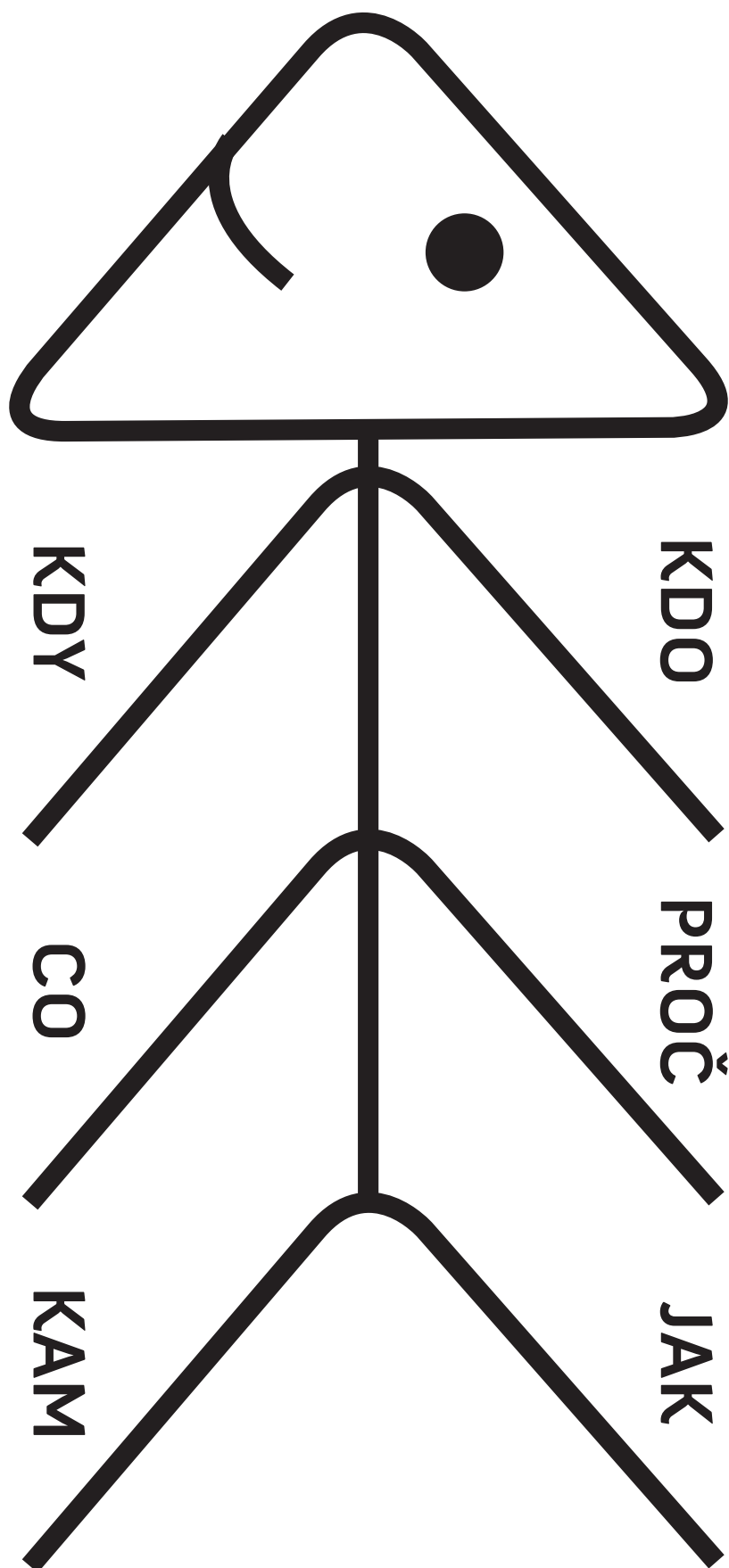
.....

HODNOCENÍ:

Na tvém příběhu oceňuji, že

.....

Místo pro otázku:

METODICKÝ LIST

DÍLNA ČTENÍ

Autorka lekce: Nina Rutová

Dílnu čtení zařazujeme do katalogu podpůrných opatření, jelikož umožňuje pracovat s žáky individuálně i společně, základ tkví v tom, že každý žák čte knihu přiměřenou své aktuální čtenářské úrovni a hovoří či píše o ní nebo o svém vztahu k postavám, událostem... V dílně čtení je důležitá právě tato individuální čtenářská odezva.

V dílně čtení žáci pravidelně čtou souvislé beletristické texty, přemýšlejí, hovoří a píšou o nich.

Pojetí dílny čtení pochází z letité praxe mnoha učitelů, jejich písemně i ústně předávaných zkušeností.

Ve funkční dílně čtení mají žáci příležitost 20 minut samostatně souvisle číst beletrii a děje se to pravidelně alespoň jednou týdně **přímo v hodinách ČJ**.

PŘEDMĚT / OBLAST / PRŮŘEZOVÉ TÉMA: literární výchova, OSV

CÍLOVÁ SKUPINA: 3.–9. třída ZŠ

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 45 minut

CÍLE:

- Žáci sdílejí zážitky, postřehy, názory na beletristické knihy, které mají právě rozečtené (z domova) nebo které si na dílnu čtení půjčují v třídní nebo školní knihovničce.
- Žáci rozvíjejí čtenářské dovednosti, vědomé čtenářství a porozumění textu.
- Žáci si vytvářejí kladný vztah k četbě – motivace pro celoživotní učení.

PROSTŘEDÍ: V ideálním případě se dílna čtení odehrává ve školní knihovně nebo v jiné místnosti, ve které se žáci cítí příjemně a mohou si vybrat místo ke čtení, ale můžeme ji vést samozřejmě i v jakékoliv třídě s třídní knihovničkou.

POMŮCKY: žákovská knihovnička

POZNÁMKA: Ptejte se žáků v neformálních rozhovorech, co právě čtou; v případě, že se neumějí začíst, jim nabídněte, že jim pomůžete s výběrem knihy z třídní (školní) knihovny.

Jeden den před dílnou čtení žáky požádejte, aby si následující den do školy přinesli právě rozečtenou knihu, případně to může být i kniha, kterou začnou číst až v dílně čtení – to bývá (alespoň zpočátku) velmi běžné.

Pokud nemáte ve třídě knihovničku a nedostanete se s žáky do školní knihovny, přineste do třídy několik knih různé obtížnosti pro případ, že by někdo přišel do školy bez knihy. Při pravidelné dílně čtení je však jednou z nezbytných podmínek to, že žáci mají knihy na dosah.

Průběh dílny čtení

PRAVIDLA DÍLNY ČTENÍ

Seznamte žáky s pravidly dílny čtení. Ať sami přijdou na zdůvodnění každého pravidla, teprve pak dodejte i své důvody.

1. Vyberte si knihu nebo text na čtení již před začátkem čtenářské dílny.
2. Můžete sedět pohodlně kdekoli.
3. Čtete po celou dobu.
4. Nikoho – ani sami sebe – nevyrušujte.
5. Pijte a jezte před dílnou nebo po ní.
6. Naslouchejte pozorně krátkému výkladu učitele.

ÚVOD

Posaďte se s žáky do kroužku.

Zeptejte se jich, co všechno je na knížkách (nejen na té, kterou si dnes přinesli) zajímavé, baví a čeho všeho si na knihách všimli.

(Jejich odpovědi případně zaznamenávejte na flipchart, neboť je docela dobře možné, že se budete moci jejich nápadům postupně věnovat v několika dalších dílnách čtení.)

Posléze zadejte jev, který by měli žáci při četbě sledovat. Např.: všimněte si dnes, jestli se v knize vyskytuje záporná postava; sledujte, jaký vztah mají postavy mezi sebou; zjistěte, kdo vlastně vypráví příběh: je to autor, nebo je příběh vyprávěn některou z postav? Nebo je to ještě nějak jinak? Vizte možnosti sledovaných jevů v příloze.

Aby žáci lépe pochopili, o co vám jde, můžete k určitému jevu předložit pár příkladů, modelovat, jak k úkolu přistupujete vy. Ověřte si, jestli žáci pochopili, o čem vám jde. Během dílny čtení čtete i vy svou knihu. Případně ved'te s žáky individuální konzultace nad jejich knihou – viz otázky v příloze.

SOUVISLÁ ČETBA BELETRISTICKÉHO TEXTU

Žáci si najdou pohodlné místo ke čtení a začnou číst.

Po skončení četby nastávají čtenářské reakce. Probíhají buď společně v kruhu, nebo ve dvojicích, případně nejdříve v podobě písemného záznamu a až poté ve dvojicích či kruhu.

ČTENÁŘSKÉ REAKCE

Možnosti sledovaných jevů

- Hlavní postavy, co je na nich sympatického/nesympatického.
- Záporná postava v příběhu.
- Co bych dělal/a na místě postavy?
- Vztahy (kdo má koho rád/nerad).
- S kým by ses chtěl kamarádit a proč?
- Co zažila postava příjemného, co nepříjemného?
- Shrnutí přečtené části.
- Prostředí – kde / případně kdy se příběh odehrává, z čeho to poznáme?
- Jaký problém/problémy vyvstaly před postavou?
+ Jaký byl plán, jak tento problém vyřešit + Podařil se ten plán? Proč? + Co bych poradil/a nebo jak bych postupoval/a já?
- Vyberte jedinou větu, která ostatní zaujme, a výrazně ji přečtěte nahlas (před tím si ji několikrát přečtete potichu pro sebe), pak řekněte, proč jste si větu vybrali, nebo nechejte ostatní hádat, proč jste si ji vybrali.
- Napište vzkaz nebo dopis hlavní/jiné postavě nebo autorovi.
- Znázorněte graficky vývoj postavy nebo příběhu.

HOVORY O KNIHÁCH

Pro hovory o knihách vybíráme taková témata či jevy, které umožňují otevřené a zajímavé rozhovory.

Nevhodné je tedy zadat otázku „Jak se jmenoval hlavní hrdina?“ O tom se povídat nedá. Když zformulujeme otázku „Jaký problém nebo konflikt měl hlavní hrdina a co bys dělal ty na jeho místě?“, otevírá se nám možnost pro přínosnější rozhovory a přemýšlení.

OSOBNÍ ČTENÁŘSKÁ ODEZVA: DVOJITÝ ZÁPISNÍK**Popis metody**

Volnou stránku rozdělíme svislou čarou na dvě poloviny. Na levou stranu si děláme poznámky o té pasáži textu, která nás silně zaujala (připomněla nám vlastní zkušenost nebo zážitek, něčím nás zmátla, s něčím nesouhlasíme apod.). Na pravou stranu si zapisujeme své poznámky a připomínky k tomu, co nás zaujalo (čím byl úryvek zajímavý, jaké myšlenky a otázky v nás vyvolal). Záznamy bychom měli dělat v průběhu čtení.:

Doslovný citát z textu	Komentář ke zvolené pasáži
• slova • věty • odstavce • pasáže Našel jsem něco, co na mne zapůsobilo - co mi připomnělo můj vlastní zážitek - představuje to pro mě záhadu - (ne)mohu s tím souhlasit - všimnul jsem si autorova stylu, techniky	• otázky • nejasnosti • vlastní vysvětlení - proč to na mě zapůsobilo - jaký zážitek mi to připomnělo - čemu nerozumím - proč s tím (ne)souhlasím - co je na autorově stylu pozoruhodného

POUŽITÁ LITERATURA:

STEELOVÁ, J. L., MEREDITH, K. S., TEMPLE, CH. *Vychováváme přemýšlivé čtenáře. Příručka č. VIII. Čtením a psaním ke kritickému myšlení (RWCT)*. Praha, 2000.

ŠLAPAL, M. *Dílna čtení v praxi. Kritické listy*. 2007. Vydává občanské sdružení Kritické myšlení.

Dílky čtení jsou součástí dalšího vzdělávání pedagogů v programu *Čtením a psaním ke kritickému myšlení*, www.kritickemysleni.cz.

PRACOVNÍ LIST

INSPIRACE K PROMÝŠLENÍ
PŘEČTENÝCH TEXTŮ

HODNOCENÍ KNIHY

1. Co se mi na knize líbí?
2. Co se mi na knize nelíbí?
3. Jak se mi kniha četla? Nač jsem při četbě myslel/a?
4. Jak kniha začíná?
5. Jak kniha končí?
6. Byl závěr knihy uspokojujivý?

JAZYK

7. Jaká důležitá slova autor používal? Zapůsobil na mě jazyk, který autor používá? Která místa jsou zvlášť působivá? V jakém smyslu?
8. Opakuje autor některé obrazy, některé nezapomenutelné obraty apod.? Jak výběr slov a ostatních jazykových prostředků ovlivňuje působivost příběhu?
9. Mohu použít tři slova, kterými bych popsal/a autorův styl?
10. Mohu zformulovat jednu nebo dvě věty, kterými bych popsal/a autorův styl?

PROBLÉM, KONFLIKT, NAPĚTÍ

11. Jaký konflikt kniha nastoluje, jaký problém?
12. Zajímalo mě, jak to dopadne? Proč? Co udělal autor pro to, aby mě to zaujalo?
13. Jak docílil autor toho, že jsem během četby neztratil/a zájem o knihu?

OSOBNÍ ZKUŠENOST, POUČENÍ

14. Co řekl autor touto knihou o životě?
15. Co z toho má smysl právě pro mě?
16. Bylo to to, co jsem od knihy očekával/a? Proč ano, proč ne?
17. Jaké nové názory mám teď, když jsem knihu přečetl/a? Co nového nyní vím?
18. V jakém smyslu je ze mě po přečtení této knihy lepší čtenář?
19. V čem spočívá největší síla/účinek knihy?

POSTAVY

20. Jak se v průběhu knihy měnily jednotlivé postavy? Proč?
21. Jak se vývoj některých postav odrazil na změnách jiných postav?
22. Co bych udělal/a jinak, kdybych byl/a v kůži některé z postav?
23. Zachoval/a bych se stejně jako hlavní hrdina při řešení některého problému?
24. Mohu se s touto postavou ztotožnit? Připomíná mi některá z postav lidí, které znám? Čím?
25. Co jsem se naučil z toho, jak postavy v této knize jednají a jak myslí?
26. Chovaly se postavy věrohodně? Proč ano, proč ne?
27. Chtěl/a bych si přečíst další knihu se stejnými hrdiny? Proč ano, proč ne?
28. Kterou postavu mám nejradši? Jaký je to člověk a proč právě on se mi tak líbí, proč ho mám rád/a?

PROSTŘEDÍ

29. Které detaily jsou charakteristické pro prostředí?
30. Jak se podařilo autorovi popsat srozumitelně prostředí?
31. Jaký význam mělo prostředí pro příběh? Bylo něčím zvláštní? Čím?

METODICKÝ LIST

OTTO WICHTERLE & ČOČKA ANEB VĚDECKÉ KRUHY

Autorka komiksu: Magdalena Rutová

Autorka lekce: Nina Rutová

KLÍČOVÁ SLOVA: spolupráce, diferencované úlohy, sounáležitost, badatelství, humor

PŘEDMĚT: chemie / český jazyk / dějepis / výtvarná výchova – příležitost k mezipředmětové spolupráci

CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 2. stupně

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 45 minut (jeden předmět) – učitel si lekci upraví, aby byla časově zvládnutelná

DOPORUČENO: 90 min (mezipředmětová spolupráce)

CÍL: Žák

- přijme (nebo si vybere) roli v kooperativní skupině,
- čte text a hledá v něm informace, které souvisejí s jeho rolí,
- sdílí svůj názor/zápisky s ostatními spolužáky (v expertní skupině),
- předá hypotézy i informace spolužákům (v domovské skupině),
- vyhodnotí spolupráci v obou skupinách.

POMŮCKY: Komiks *Wichterle a čočka*, přístup na internet a do školní knihovny.

POZNÁMKA PRO UČITELE: náplň rolí pro skupinovou práci, zvažte předem, jakým způsobem rozdělíte žáky do skupin (doporučuji maximálně 4–5členné skupiny).

Průběh aktivity

EVOKACE: Zeptejte se žáků, o čem by mohl být komiks, který se jmenuje *Otto Wichterle & čočka* (*Jejich nápady můžete zapisovat na tabuli, v reflexi se k nim případně budete moci vrátit.*)

Slovo učitele: Lidé, kteří mají zhoršený zrak, nosí buď brýle, nebo čočky. Napadá vás, v jakých případech lidé se zhoršeným zrakem používají raději čočky než brýle? (Návrhy můžete tentokrát jen vyslechnout.)

Předpokládané odpovědi: při sportování, v případě, že mají velmi silné dioptrie, z estetických důvodů...

Slovo učitele: Nyní budete číst ve skupině komiks o člověku, který vynalezl čočky. Byl to Čech, jmenoval se Otto Wichterle. Z komiksu zjistíte něco o jeho soukromém životě, o tom, jak ke svému vynálezu dospěl, jaké obtíže překonával. Během čtení si budete dělat poznámky podle toho, jakou roli si vyberete.

UVĚDOMĚNÍ:

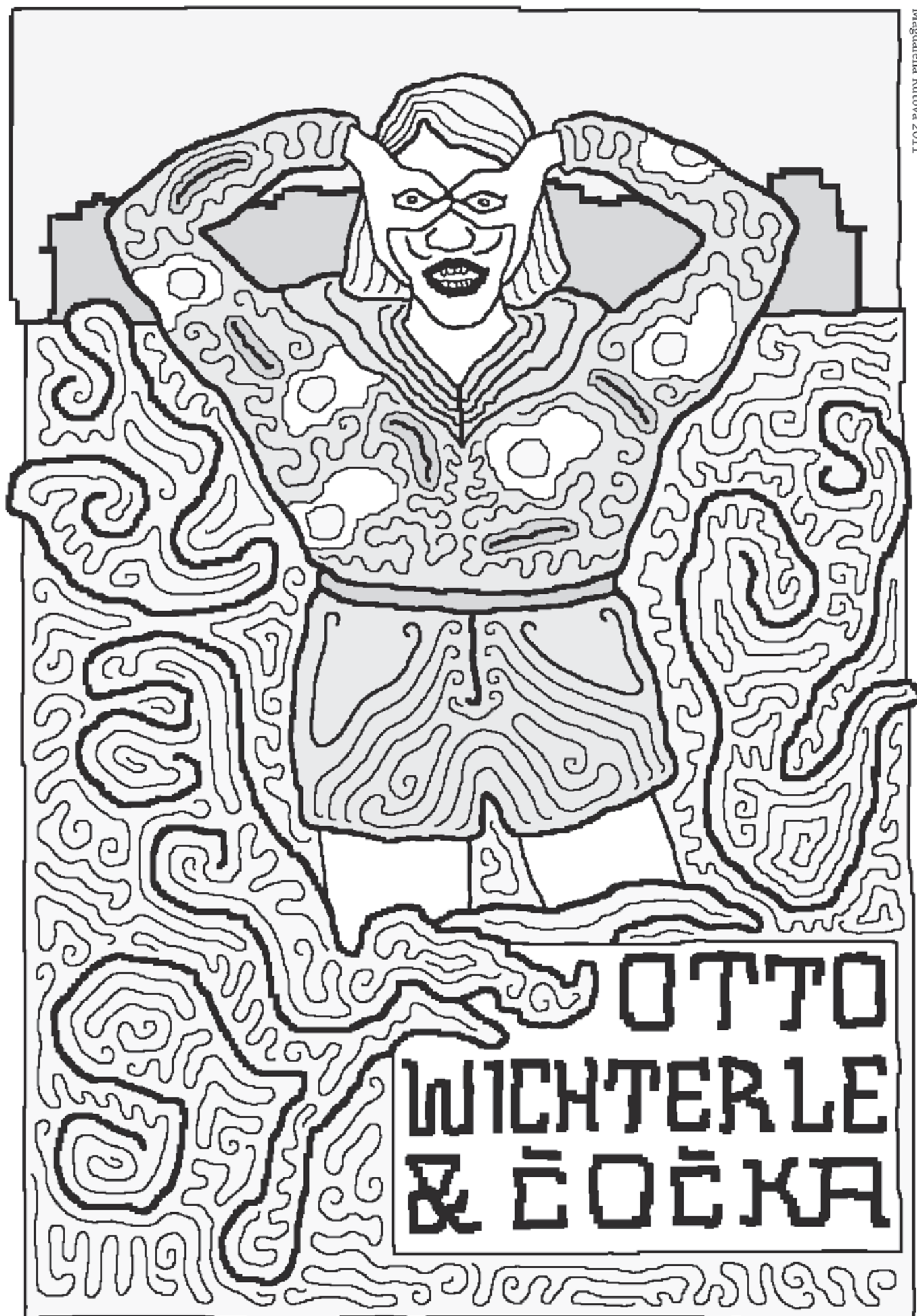
Zadání:

1. Rozdělte se do takzvaných **domovských skupin** (4–5 členů)
2. Každý v domovské skupině bude mít jinou roli. Přečtěte si jejich náplň, zvolte moderátora skupiny a rozdělte si role. *(Některým žákům můžete role přidělit.)*
3. Četba textu – 20 min
4. Práce v expertních skupinách – 15 min

REFLEXE:

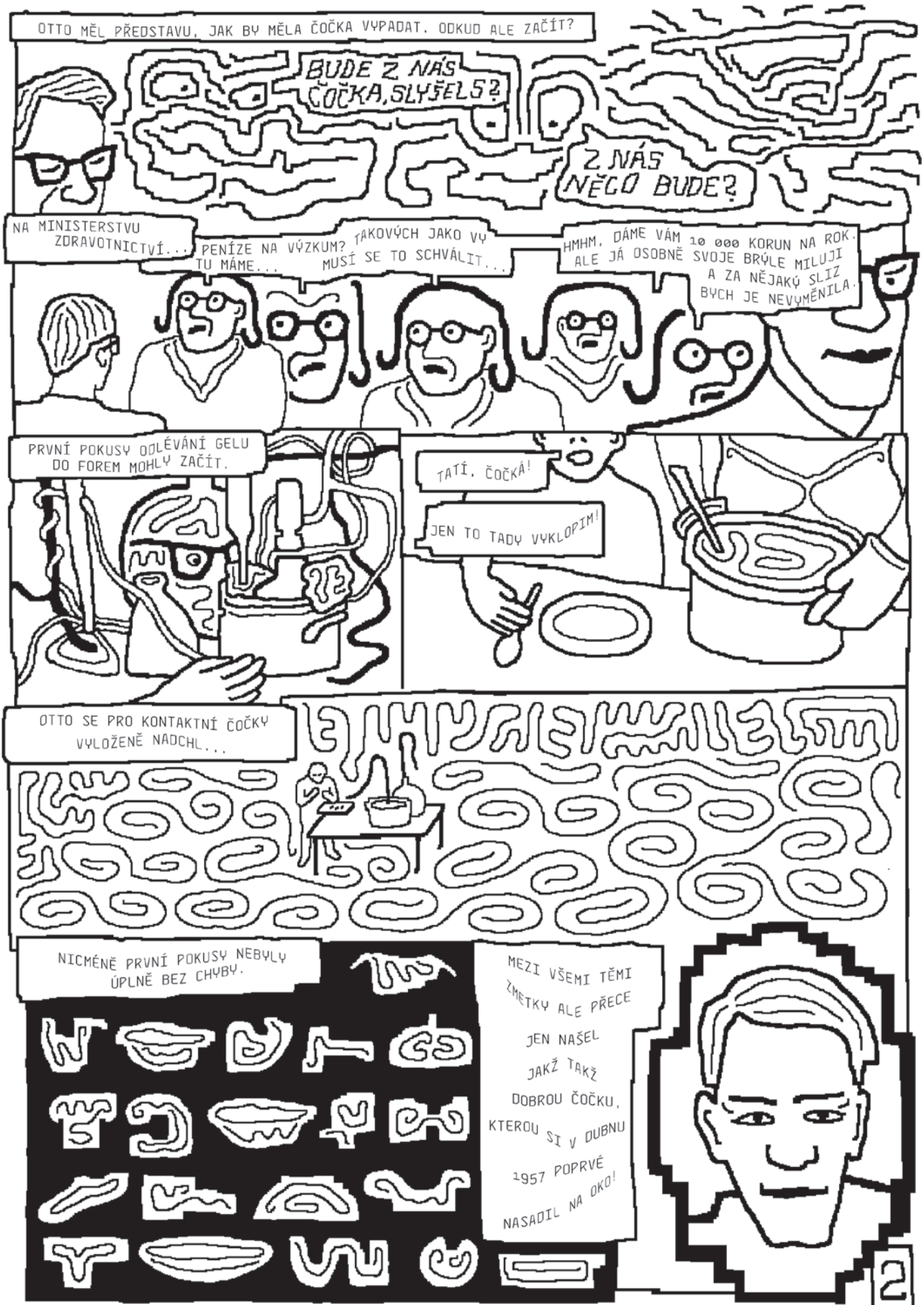
5. Práce v domovských skupinách – 15 min

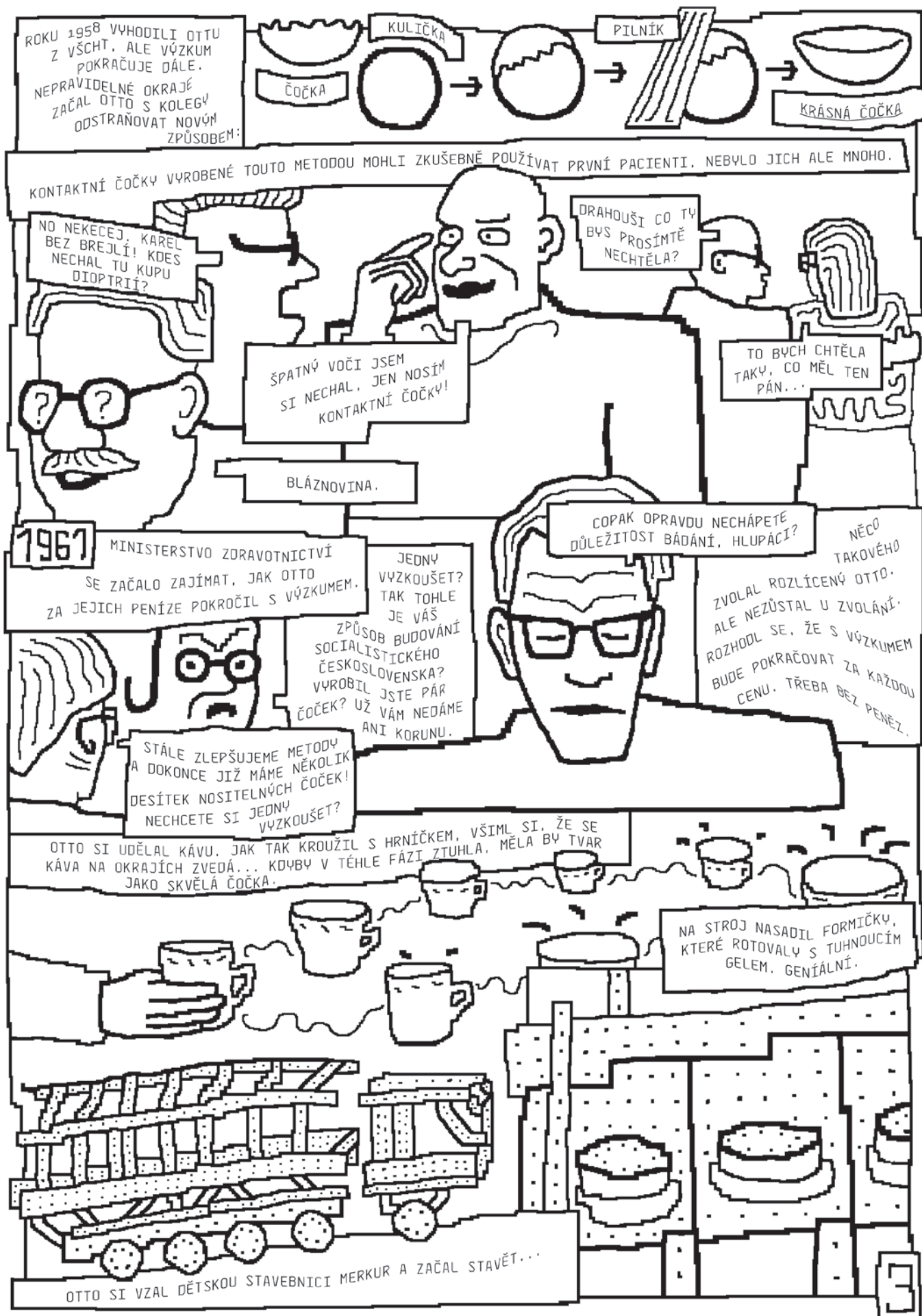
Zpětná vazba – 10 min

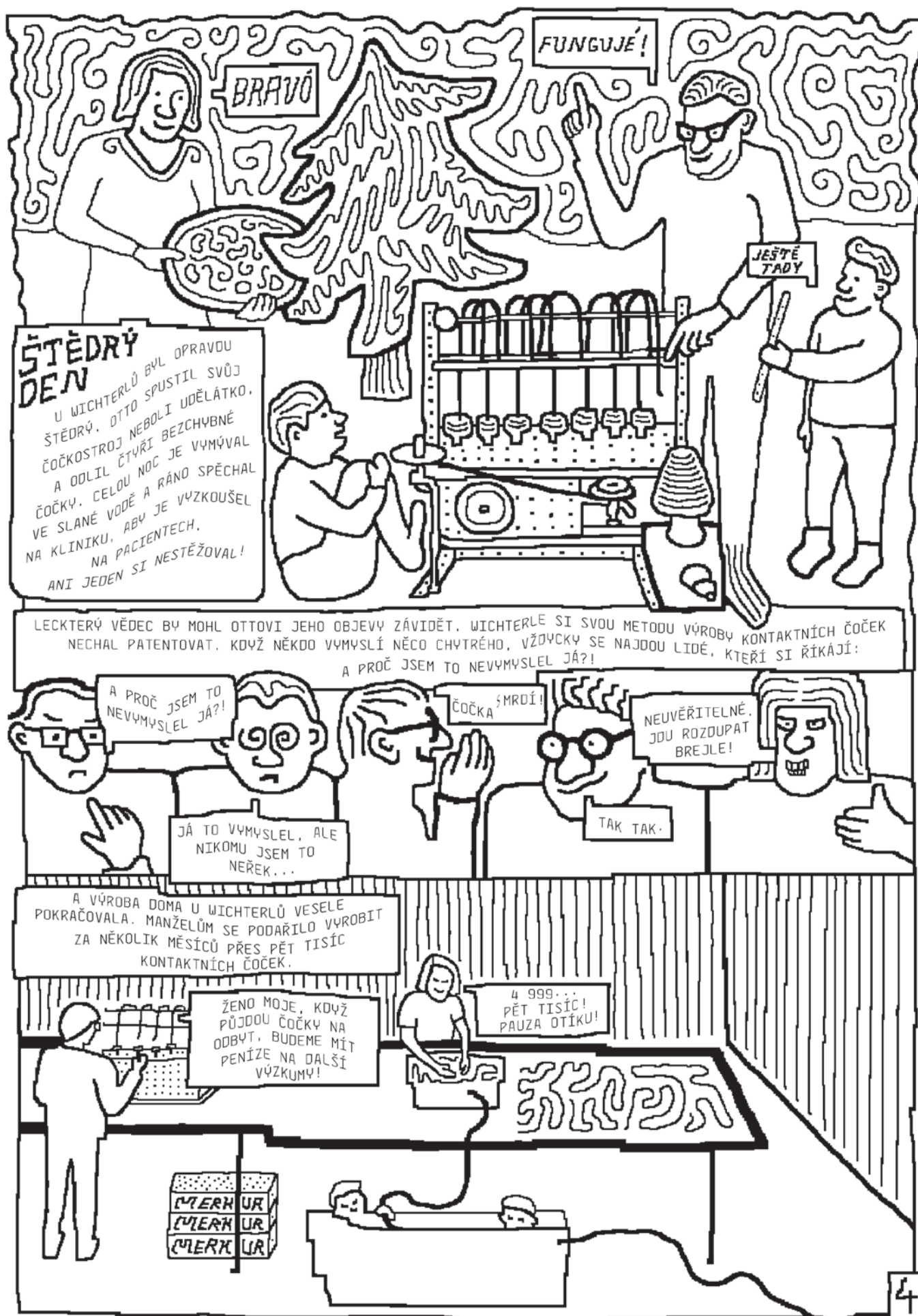

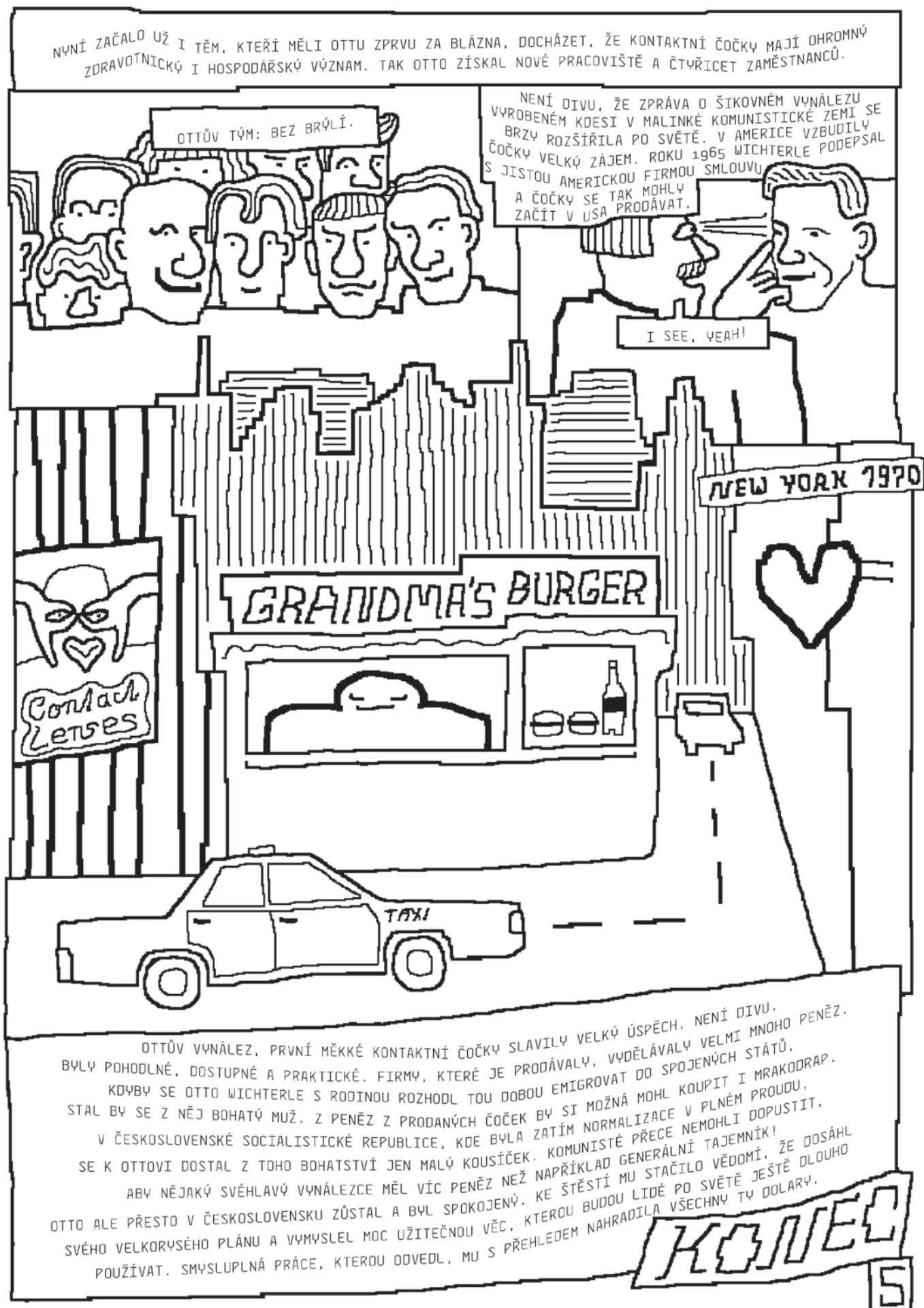
OTTO WICHTERLE * 1913 † 1998 BYL ČESKÝ HOROLEZCE VYNÁLEZCE A CHEMIK. JEHO NEJZNÁMĚJŠÍ VYNÁLEZ SE JMENUJE MĚKKÉ KONTAKTNÍ ČOČKY. ZNÁ JE CELÝ SVĚT! ALE: OD ZAČÁTKU, JAKO MALÝ KLUK SPADL OTTO DO JEZÍRKA PLNÉHO MOČŮVKY. PAK BYL VELMI DLOUHO NEMOCNÝ. KDYŽ SE VŠAK UZDRAVIL, ŠEL ROVNOU DO PÁTÉ TŘÍDY. VYSTUDOVAL GYMNÁZIUM A POTOM VYSOKOU ŠKOLU CHEMICKO-TECHNOLOGICKOU, KDE POZDĚJI PRACOVAL. ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY BYL ZAMĚSTNANÝ U FIRMY BAŤA VE ZLÍNĚ. VYVYMOUSL TAM LÁTKU, KTEROU OSLOVUJEME SILONE. BĚHEM VÁLKY BYL TAKÉ ČTYŘI MĚSÍCE ZAVŘENÝ. KDYŽ VÁLKA SKONČILA, POMÁHAL V PRAZE OBNOVIT VÝUKU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH. JAKO PROFESOR MĚŘIL OTTO W. VŠECHNY STUDENTY STEJNÝM METREM. BOHUŽEL SE K MOCI DOSTALI KOMUNISTÉ. TI SI U LIDÍ NECENILI SPRÁVEDLNOSTI, ALE POSLUŠNOSTI A ODDANOSTI KOMUNISTICKÉ STRANĚ. SPOLU S DALŠÍMI BYL PROTTO OTTO V ROCE 1958 Z VŠCHT VYHOZEN. POTOM PRACOVAL NA AKADEMII VĚD V ÚSTAVU MAKROMOLEKULÁRNÍ CHEMIE. TOU DOBOU UŽ SE PILNĚ ZABÝVAL PROBLÉMEM, JAK VYROBIT OPRAVDU KVALITNÍ KONTAKTNÍ ČOČKY. O TOHLE TÉMA SE ZAČAL POPRVÉ ZAJÍMAT VE VLAKU Z OLOMOUCE DO PRAHY ROKU 1951, KDE SE ZAPOVÍDAL SE SPOLUCESTUJÍCÍM.

PRACOVNÍ LIST

OTTO WICHTERLE & ČOČKA ANEB VĚDECKÉ KRUHY

SEZNAM ROLÍ PRO VĚDECKÝ KRUH

MODERÁTOR (povinná role v každé skupině):

Organizuješ – řídíš diskusi v domovské skupině. (V případě, že role neurčí učitel, členové skupiny si mohou své role vybrat. Jako moderátor můžeš výběr korigovat.)

- Během četby, případně po četbě komiksu, si připravíš dvě diskusní otázky, které by tvé skupině pomohly prodiskutovat nejdůležitější body příběhu nebo možné významy textu. (samostatná práce 20 min)
- V expertní skupině** (dalších moderátorů) sdílíš své otázky a svůj názor na význam textu s ostatními spolužáky-moderátory, vzájemně se inspirujete. (15 min)
- V domovské skupině** vedeš diskusi tak, aby každý dostal příležitost promluvit a aby diskuse byla přínosná. Sleduješ čas. Hlídáš, aby se diskutovalo k věci a aby vybyl čas na příspěvky všech členů domovské skupiny. Dbáš na to, aby všichni plnili svou roli, zdůvodňovali své názory (aby říkali, proč si myslí to, co si myslí) a aby objasnění byla srozumitelná všem členům skupiny. (20 min)

JAZYKOZPYTEC:

- Během četby si zapisuješ všechna slova, kterým nerozumíš. (20 min)
- V expertní skupině** jazykozpytců si řekněte, jaká slova jste si zapsali. Pokud někdo umí vysvětlit některé slovo, vysvětlí ho. Slova, jejichž význam nikdo neznáte ani jej neodhadnete z kontextu, vyhledejte na internetu, ve výkladovém slovníku, případně ve slovníku cizích slov nebo se zeptejte na jejich smysl učitele. (15 min)
- V domovské skupině** se nejprve zeptáš, jestli spolužáci rozuměli všem slovům v textu. Pokud se na některé slovo zeptají, pokus se jim význam slova vysvětlit. Na závěr se můžeš zeptat na význam některých slov, která jste v expertní skupině hledali ve slovnících, a případně jejich význam spolužákům objasnit. (20 min)

TAZATEL:

- Zapisuješ si všechny otázky, které tě nad textem napadnou, odpověď alespoň na nějakou otázku (nějaké otázky) jdeš hledat do encyklopedie nebo na internet. (samostatná práce 20 min)
- Sejdeš se s ostatními tazateli v **expertní skupině**. Expertní skupina se podělí o všechny otázky; obzvláště dobré otázky si mohou zapsat všichni tazatelé. Pokud někteří tazatelé našli i odpověď/ odpovědi na své otázky, seznámí ostatní s výsledky svého bádání, ve zbylém čase hledáte odpovědi na další otázky. (15 min)
- Po určeném čase přejdeš do své **domovské skupiny**, zeptáš se ostatních, jestli je také napadaly nad komiksem nějaké otázky, a pak seznámíš celou svou domovskou skupinu s otázkami, které sis zapsal, a případně také s odpovědi na některé otázky. (20 min)

ŽIVOTOPISEC:

- Zapíšeš si formou poznámek vše, co se z textu dozvíš o osobním životě Otty Wichterleho. (20 min)
- Po určeném čase se sejdeš s ostatními životopisci v **expertní skupině**, podělíš se o své poznatky s ostatními, případně si něco do svých poznámek doplníš. Shodnete se v expertní skupině na tom, co předáte spolužákům v domovské skupině. (15 min)
- Po určeném čase přejdeš do své **domovské skupiny**, zeptáš se ostatních, co si zapamatovali z životopisu Otty Wichterleho, a doplníš jejich znalosti jen tím, co sami neřeknou. (20 min)

PRAKTIK:

- Při četbě si zapíšeš důležité dílčí kroky, kterými dospěl vědec k vynálezu čočky. (20 min)
- Sejdeš se s ostatními praktiky v **expertní skupině**, porovnáte si tam své zápisky, případně si něco do svých poznámek doplníš. Shodnete se v expertní skupině na tom, jak šly jednotlivé kroky vynalézání čočky chronologicky za sebou. (15 min)
- Přejdeš do své **domovské skupiny**, zeptáš se ostatních, jak Otto W. postupoval při vynálezu čočky, a doplníš jejich znalosti shrnutím v chronologickém pořadí. (20 min)

HISTORIK:

- Při četbě si děláš poznámky ke všemu, o čem si myslíš, že souvisí s historickým kontextem. Jaké překážky musel vědec překonávat? Které překážky podle tebe souvisely s dobou? (Své hypotézy si ověř na internetu.) (20 min)
- Sejdeš se s ostatními historiky v **expertní skupině**, porovnáš si své zápisky a hypotézy s ostatními, případně si něco do svých poznámek doplníš. (Své hypotézy si ověřte na internetu.) Shodnete se v expertní skupině na tom, jakou otázku (jaké otázky) položíte spolužákům v domovské skupině, abyste je přivedli k historickým souvislostem. (15 min)
- Přejdeš do své **domovské skupiny**, položíš spolužákům otázky, na kterých jste se shodli v expertní skupině, a koriguješ jejich odpovědi. Případně sám spolužáky seznámíš s hypotézami nebo s vědomostmi o dobovém kontextu. (20 min)

KRITIK:

- Při četbě si děláš poznámky k tomu, co se ti líbí/nelíbí na způsobu vyprávění i na výtvarném zpracování komiksu. (20 min)
- Sejdeš se s ostatními kritiky v **expertní skupině**, ve které diskutujete o tom, co na komiksu oceňujete po literární i výtvarné stránce a co se vám na něm případně nelíbí a proč. Zapamatuješ si nejen svůj názor, ale také názory ostatních spolužáků-kritiků. (15 min)
- Přejdeš do své **domovské skupiny** a zeptáš se ostatních, co se jim na komiksu líbí/nelíbí a proč. Řekneš, co si myslíš ty sám a co jsi slyšel od ostatních spolužáků-kritiků. (20 min)

VTIPÁLEK:

- Během čtení si zapíšeš (zapamatuješ), co tě na vyprávění nebo na kresbách rozesmálo. (20 min)
- Sejdeš se s ostatními vtipálky v **expertní skupině** a mluvíte o tom, co vás pobavilo. Zapamatuješ si nejen to, co pobavilo tebe, ale také to, co pobavilo ostatní experty-vtipálky. (15 min)
- Přejdeš do své **domovské skupiny** a zeptáš se ostatních, jestli se při čtení komiksu něčemu zasmáli. Teprve pak jim řekneš, co všechno pobavilo tebe a ostatní spolužáky-vtipálky. (20 min)

ROLE NA DOMA

TAZATEL/BADATEL:

- a. Otázky, na které jste nenašli odpověď, vybádej za domácí úkol. (O tuto roli se může skupina podělit – každý bude hledat doma odpověď na všechny otázky, které zůstanou nezodpovězené, nebo si skupina otázky rozdělí a každý bude hledat odpověď na jinou otázku, nejlépe na tu, která jeho samotného zajímá.)

ZPĚTNÁ VAZBA PRO SKLÁDANKOVÉ UČENÍ

Splnil/a jsem úkoly své role při četbě textu? ANO – NE

Komentář:

EXPERTNÍ SKUPINA:

Jak hodnotím spolupráci a diskusi v expertní skupině?

Komentář:

Jak jsme naložili s nejasnostmi?

Komentář:

Co bych chtěl/a na své práci v ES příště zlepšit?

Komentář:

DOMOVSKÁ SKUPINA:

Jak hodnotím práci a diskusi v domovské skupině?

Komentář:

Co bych na práci v domovské skupině ocenil/a a proč?

Komentář:

Co bych chtěl/a na své práci v DS příště zlepšit?

Komentář:

METODICKÝ LIST

POKOJ V NAŠÍ TŘÍDĚ

Autorka lekce: Nina Rutová

KLÍČOVÁ SLOVA: malá slovní zásoba, odlišný mateřský jazyk, reciproční chování mezi majoritou a minoritou

POZNÁMKA: Tuto aktivitu lze v různých obměnách zařadit na úvod vyučovací hodiny: žáci si zopakují, jaké pojmy již k určitému tématu znají, a naučí se od spolužáků nové pojmy.

PŘEDMĚT: všechny předměty / OSV

CÍLOVÁ SKUPINA: žáci MŠ, 1.–9.třídy s odlišným mateřským jazykem

(Aktivitu lze rozdělit do mnoha hodin a obsahově ji obměňovat dle předmětu – viz náměty na konci lekce.)

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 15–20 min

CÍL: Zapojit žáky s odlišným mateřským jazykem do učícího se třídního kolektivu.

Příklad: Zařizujeme dětský pokoj (výtvarná výchova – cizí jazyk)

ORGANIZACE PRÁCE: Rozdělíme žáky do skupin. Pokud máme ve třídě více žáků s odlišným mateřským jazykem, dbáme na to, aby byli v různých učících se skupinách. Pokud jsou ve třídě žáci s vynikající schopností empatie a dobře fungují ve vrstevnickém učení, měli bychom žáka s odlišným vyučovacím jazykem přiřadit právě do skupiny s osobnostně vyspělým jedincem.

Kolem čistého archu papíru sedí 3–5členná skupina s psacím náčiním. Jejím úkolem je zařídit dětský pokoj, jehož zdi tvoří obvod papíru. Každý přidá do pokoje jednu věc (zvažte, jestli upozorníte žáky, že důležitou součástí pokoje jsou také okna a dveře, anebo na to dojde až v reflexi).

POPIS AKTIVITY: Každý žák zřetelně řekne, co do pokoje přidává (jednu věc), a nakreslí ji na arch (do pokojíčku). Slovo si berou žáci po kruhu (mohou si přitom podávat tužku). Každý žák, než řekne svou novou věc, nejprve ve správném pořadí zopakuje, jaké zařízení už v pokojíčku je. Když dojde řada na „cizince“, může říkat, co si zapamatoval, s ostatním mu spolužáci pomohou. Novou věc může „cizinec“ do pokojíku jen namalovat, aniž by věděl, jak se jmenuje. Žáci mu prozradí její jméno, které „cizinec“ zopakuje.

Tato hra může mít mnoho variant dle jazykové úrovně žáka s odlišným mateřským jazykem i dle kognitivních schopností dalších žáků. Někteří se mohou pokusit vždy zopakovat, co již v pokojíčku je, aniž by se dívali na obrázek.

Lze hrát také náročnější variantu bez kreslení. Žáci hrají hru kupř. 5 minut a teprve pak jde každý z nich namalovat, co všechno v pokojíčku je. Pak své obrázky porovnají.

„Cizinec“ si může k věcem psát nové pojmy, pokud jsou pro něj všechny nové, ale nejlepší bude, pokud se skupina domluví na způsobu, jak spolužáka naučit co nejvíce nových slůvek. Ponecháme-li odpovědnost na žácích, určitě vymyslí něco vhodného.

Hra může probíhat i tak, že žáci mohou po spolužákovi s odlišným mateřským jazykem chtít, aby jim prozradil, jak se čemu říká v jeho mateřštině, a mohou se tak učit nová slova v jazyce svého spolužáka. Důležitá je psychologická podpora, kterou „cizinec“ ve vrstevnickém učení dostane.

Žáci hrají hru rádi – jednak proto, že je baví zkoušet svou vlastní paměť, a také proto, že rádi vymýšlejí způsoby, jak druhého něco naučit.

REFLEXE: Vyhodnotte s žáky ve třídě, co jim při učení dobře fungovalo.

VARIANTY: Tuto hru lze hrát s různými obsahy. V přírodopise můžeme žákům rozdat obrys těla. V zeměpise jim dáme k dispozici slepou mapu. Prvňáčci mohou hrát tutéž hru s písmeny. I v mateřské škole mohou nově příchozího, který ještě nemluví česky, učit barvy, oblečení, jídlo, zeleninu, ovoce, ... a sami se učit slůvkům v jeho jazyce.

METODICKÝ LIST

RŮZNORODĚ DO SKUPIN

I ve třídách, v nichž jsou žáci zvyklí pracovat v různorodých skupinách, se občas projeví radost, když mohou spolupracovat se svým kamarádem, nebo viditelná nelibost některých žáků, když mají spolupracovat s někým, kdo jim zrovna není po libosti. V samostatné lekci nebo v mnoha hodinách si žáci vyzkoušejí spolupráci s těmi, kteří jim momentálně vyhovují, i s těmi, které by si svobodně pro spolupráci nevybrali. Každou aktivitu ve skupině důkladně pod vedením učitele-moderátora reflektují.

PŘEDMĚT: spolupráce, vrstevnické učení, pocit sounáležitosti

PŘEDMĚT / PRŮŘEZOVÉ TÉMA: všechny předměty / OSV

CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 1.–9.třídy, kterým dělá potíže spolupracovat v heterogenních skupinách

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 45 min (případně lze aktivitu rozdělit do mnoha hodin, v nichž žáky dělíme do skupin, pracujeme s pravidly skupinové práce a reflektujeme spolupráci ve skupině)

CÍL:

- Žák se učí spolupracovat se všemi spolužáky ve třídě.
- Žák chápe smysl spolupráce ve stejnorodých i různorodých skupinách.
- Žák se učí empatii.

NÁMĚT DO TŘÍDNICKÉ HODINY

Průběh aktivity

EVOKACE: Na úvod se zeptejte žáků, jakým způsobem se nejraději při vyučování dělí do skupin. Na tuto otázku by měl každý sám odpovědět písemně. Můžete jim pomoci pracovním listem se začátkem věty:

Nejraději pracuji ve skupině s někým, kdo

.....

Důležité pro mě je, aby to byl někdo, kdo

.....

UVĚDOMĚNÍ: Dvojice vytvoříme pokaždé jinak.

1. KAMARÁDI

Vyberte si sami, s kým vytvoříte dvojici (v případě lichého počtu spolupracuje také učitel)

Zadání: Vezměte si každý tužku a nakreslete společně obrázek tak, že každý udělá vždy jen jeden tah. (3 minuty)

Otázky do reflexe a sdílení odpovědí – ve dvojicích – v celé skupině:

Jaké to bylo, když jste si mohli sami vybrat, s kým chcete kreslit?

Jak se vám vedlo při kreslení?

2. ZNÁMÍ

Vytvořte dvojici s někým, s kým si skoro nikdy nepovídáte (s kým se nevyhledáváte, nevidáte)

Zadání:

- Najděte 3 společné věci a 3 zájmy, které vás spojují. (3–5 min)
- Najděte něco, v čem byste tomu druhému ve dvojici mohli poradit nebo pomoci. (2–3 min)

Otázky do reflexe a sdílení odpovědí – ve dvojicích – v celé skupině:

Podařilo se vám splnit zadání?

Bylo těžké najít něco společného? Proč?

Jak jste se cítili při této spolupráci?

Narazili jste při spolupráci na nějaké obtíže?

Volné psaní: Proč je důležité, abych spolupracoval/a i s těmi, které bych si pro spolupráci sám/sama nevybral/a: (3–4 min)

3. NÁHODNÝ VÝBĚR (LOSOVÁNÍ)

Jména žáků mějte předem napsaná na vizitkách, případně si na vizitku každý své jméno napíše a vizitku vám odevzdá. Vylosujte dvojice.

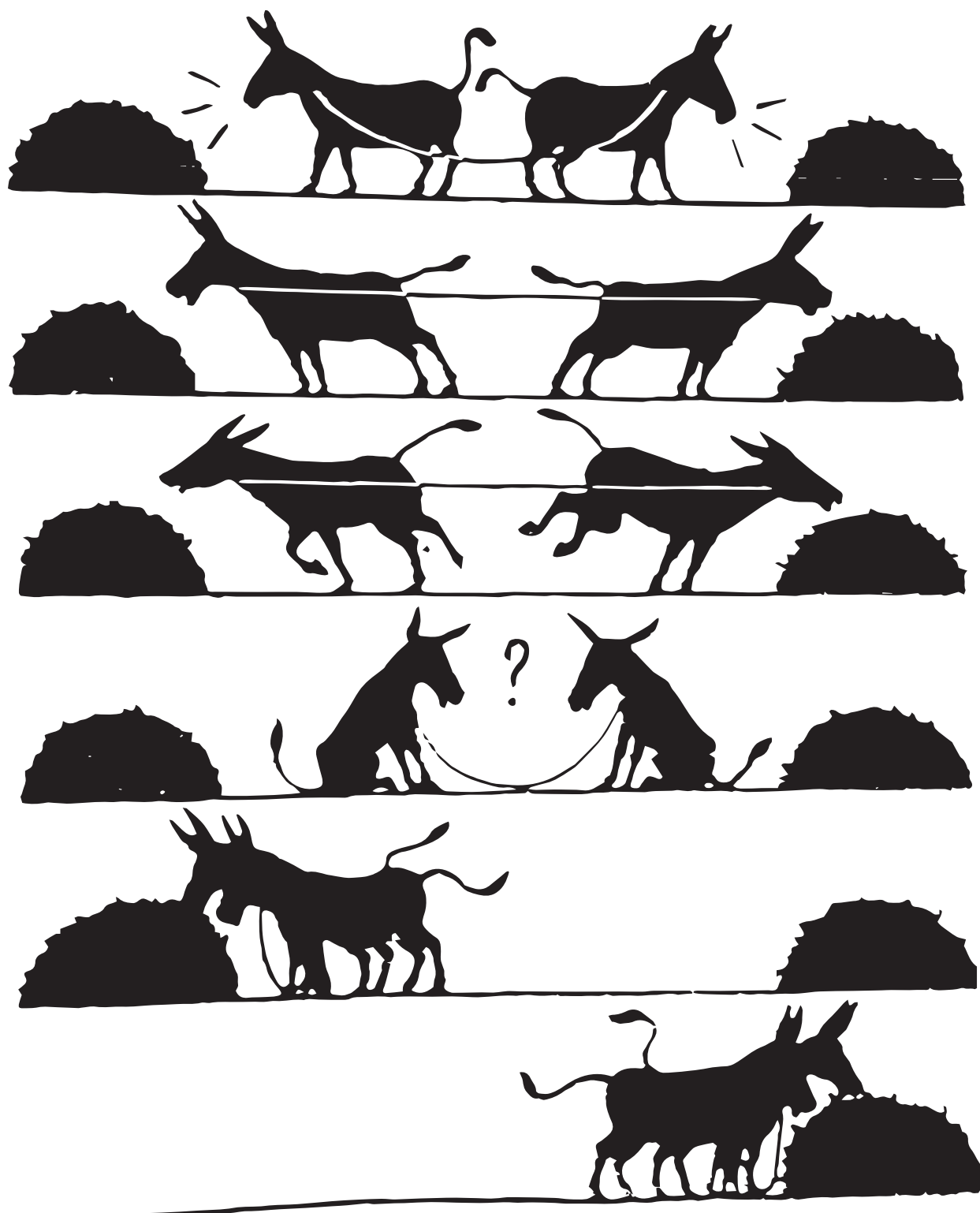
Zadání: Dle věku žáků jim dejte do dvojice rozstříhaný obrázek nebo text a požádejte je, aby obrázek nebo text složili ve smysluplný celek a nalepili ho na čtvrtku. Měli by dodržet pravidlo, že na úkolu spolupracují, což pro toho rychlejšího z dvojice znamená, že dává čas a prostor pro vyjádření také tomu pomalejšímu, případně mu je nápomocen nějakými otázkami, kterými ho navede na správné jednání. Nebude se hodnotit rychlost splnění úkolu, ale množství a kvalita důkazů o skutečné spolupráci.

Otázky do reflexe a sdílení odpovědí v celé skupině:

Vyjmenuj důkaz/y o spolupráci? Co jste dělali, abyste se na složení textu nebo obrázku podíleli oba/obě?

PRACOVNÍ LIST RŮZNORODĚ DO SKUPIN

PŘÍKLAD OBRÁZKU:

PRACOVNÍ LIST

RŮZNORODĚ DO SKUPIN

PŘÍKLAD TEXTŮ NA ROZSTŘÍHÁNÍ:

Německé lidové říkadlo

Tma jak v pytli, měsíc svítil,

luh se sněhem zelenal,

kočár se jak ďábel řtil

hezky zvolna podle skal.

Cestující vsedě stáli,

mlčky v živém hovoru,

zastřelený zajíc v dáli

běžel z vršku nahoru.

Na své fialové truhle

celé pěkně zelené

černý blondýn hleděl ztuhle

na to zvíře střelené.

TEXT NA ROZSTŘÍHÁNÍ DO JAKÉHOKOLIV NAUČENÉHO PŘEDMĚTU NA DRUHÉM STUPNI

Otázka: Které zdroje jsou podle vás zcela věrohodné, které zdroje bys v některých případech použil, které zdroje jsou nevěrohodné?

Informaci mám od kamaráda, který viděl nějaký film o delfínech.

Mamka nebo tat'ka mi říkali, že se to povídá, že to někde slyšeli.

Viděl/a jsem kdysi film, který natočili přírodovědci.

Viděl/a jsem dobrodružný film a tam to bylo.

Viděl/a jsem sci-fi a tam to bylo.

Tvrdí to v encyklopedii z roku 1978.

Tvrdí to v encyklopedii z roku 2008.

Mám to z článku v časopise National Geographic.

Psali o tom v Blesku (bulvární noviny).

Psali o tom v časopise XXI. století Junior.

Našel/našla jsem odpověď na webových stránkách cestovní kanceláře.

Našel/našla jsem odpověď na webu ekologické organizace.

Tvrdí to odborník, který je pod článkem podepsaný a má před jménem titul.

Našel/našla jsem to na internetu, ale nebylo to nikým podepsané.

Tvrdí to reklama.

Bylo to tento rok v novinách / časopise / na webu jako nejnovější objev nějaké instituce
nebo odborníka.

Je to ve školní učebnici.

METODICKÝ LIST

ŠKOLA PRO ZVÍŘÁTKA

Autorka lekce: Nina Rutová

PŘEDMĚT / OBLAST / PRŮŘEZOVÉ TÉMA: literární výchova, člověk a svět, OSV
CÍLOVÁ SKUPINA: MŠ – předškoláci, 1.–3. třída ZŠ

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 45 minut

CÍL:

- Žáci určují dovednosti, ve kterých se od sebe jednotlivá zvířata liší.
- Žáci vyvozují ponaučení z textu.
- Žáci naleznou dovednosti, ve kterých se jim daří, a seznamují se s dovednostmi, v nichž se daří jejich spolužákům.

Průběh lekce

EVOKACE: Rozdejte žákům srovnávací tabulku a požádejte je, aby označili, které zvíře vyniká v některé z disciplín. Mohou pracovat ve dvojicích.

	BĚH	ŠPLHÁNÍ	PLAVÁNÍ	LÉTÁNÍ	STAVĚNÍ NOR
KAČER					
ZAJÍC					
VEVERKA					
OREL					
ÚHOŘ					
KRTEK					

UVĚDOMĚNÍ: Dle úrovně čtenářských dovedností si žáci přečtou text *Škola pro zvířátka*. Pokud by se malí školáci zalekli délky textu, můžete text rozstříhat a mohou si pro jeho další části chodit postupně, případně můžete číst některé části textu nahlas všem, jiné části si čtou žáci sami – nahlas či potichu.

REFLEXE

Zadání pro MŠ

- Řekněte vlastními slovy, o čem ten text byl.
- Co byste ve školce rádi dělali, aby se vám tu líbilo a abyste tady dělali to, co vám jde a z čeho máte radost – čtení knížek, zpívání, tancování, stavění z lega, stavění z kostek, vyrábění z modelíny...?

Lekci můžete ukončit tím, že dětem připravíte prostředí (koutky, centra aktivit) pro různé činnosti. Shledají se tam nejspíš s kamarády, kteří chtějí teď dělat totéž.

Zadání pro ZŠ

1. Jaké ponaučení podle tebe z textu vyplývá? Domluv se na formulaci ponaučení s někým ve dvojici.
2. Abychom neměli podobnou školu, jaká je popsána v textu, abychom měli školu pro všechny, napište si teď na lístek, případně to namalujte, v čem jste dobří, co vám jde jako kačerovi plavání, veverce šplhání a orlovi létání. (Každý dostane dva lístky. Napíše na ně totéž. Jeden lístek si ponechá každý u sebe nebo na lavici, třeba v penále. S druhým lístkem, na kterém je napsáno nebo namalováno úplně totéž, se žáci shromáždí na „náměstíčku“.)
3. Chod'te se svým lístečkem teď po „náměstíčku“, ukazujte si se spolužáky, co máte napsáno (namalováno) na lístečcích, a pokud najdete u spolužáka stejnou nebo velmi podobnou dovednost, můžete ho poprosit, aby s vámi šel do skupiny. Pokud nikoho, kdo by se chtěl dále rozvíjet v tom-též jako vy, nenajdete, nic se neděje.
4. **Varianta – možná zajímavější:** žáci mohou tvořit naopak různorodé skupiny podle toho, co by se chtěli od druhého člověka naučit.

Vytvořte pro žáky vhodné prostředí (koutky, centra aktivit) pro různé činnosti, aby se mohli rozvíjet v tom, v čem vnímají své silné stránky.

POZNÁMKA: Někdy příště je možné přivést žáky jinou aktivitou s jinými cíli k tomu, že je někdy dobré učit se i něco, co jim „nejde samo“ a musejí pro zvládnutí nějaké dovednosti vynaložit (někdy i značné) úsilí.

PRACOVNÍ LIST

ŠKOLA PRO ZVÍŘÁTKA

	BĚH	ŠPLHÁNÍ	PLAVÁNÍ	LÉTÁNÍ	STAVĚNÍ NOR
KAČER					
ZAJÍC					
VEVERKA					
OREL					
ÚHOŘ					
KRTEK					

Přečti si text *Škola pro zvířátka* a v průběhu četby kontroluj správnost svého odhadu v tabulce.

ŠKOLA PRO ZVÍŘÁTKA

Bylo nebylo, jednou se zvířátka rozhodla, že musí udělat něco převratného, aby se vyrovnala s problémy nového světa, a tak zorganizovala školu. Byl sestaven učební program školy, který se skládal ze čtyř předmětů: běhu, šplhání, plavání a létání. Aby byla administrativní práce usnadněna, všechna zvířátka absolvovala všechny předměty.

Kačer byl výborný plavec, lepší než jeho učitel, a měl výborné známky i v létání, jenže běhání mu moc nešlo. A protože měl z běhání špatné známky, musel zůstat po škole a omezil i plavání, aby mohl trénovat běhání. Trénoval tak dlouho a úporně, až se mu blány na nohou celé opotřebovaly a potrhaly, takže i v plavání skončil jako průměrný. Ale průměrnost byla na této škole přijatelná, a kromě kačera si s tím nikdo hlavu nelámал.

Zajíc začal v běhu hned na vrcholu třídy, ale nervově se hroutil, protože učitel dával příliš velký důraz na plavání.

Veverka byly výborná ve šplhání, ale byla celá nervózní v hodinách létání, kde ji učitel nutil, aby létala ze země nahoru, místo z vrcholku stromu dolů. A tak začala trpět křečemi a velkou únavou, až dostala trojku ze šplhání a čtyřku z běhu.

Orel, to byl hotový průšvihář, který musel být stále napomínán a trestán. V hodinách šplhání byl vždy z celé třídy první na vrcholku stromu, ale vymáhal si, že bude používat svůj vlastní způsob, jak se tam dostat.

Abnormální úhoř, který uměl skvěle plavat a také trošičku běhat, šplhat a létat, dosáhl celkově nejvyššího průměru, a tak mu byl přidělen slavnostní projev na konci školního roku.

Krtkové do této školy vůbec nechodili a vzpouzeli se platit školné, neboť úřady nechtěly do vyučování zařadit rytí a stavění brlohů. Své děti poslali do učení k jezevcům a později se spojili se svišti a sysly a založili úspěšnou soukromou školu.

Volně z anglického originálu The Animal School Dr. R. H. Reeves. Přeložil Standa Krtil.

MODELOVÁ LEKCE

PŘÍCHOD NOVÉHO SPOLUŽÁKA DO TŘÍDY

Autorka lekce: Michaela Němcová

Průběh lekce

AKTIVITA 1:

Přijde k nám do třídy nový spolužák, jmenuje se Marek. Každý z nás je něčím výjimečný. Každý má jiné zájmy, jinou rodinu a také každý z nás potřebuje v něčem pomoci. Jak je to u Marka, to zatím nevíme. Žákům v tuto chvíli neříkáme o Markově zrakovém znevýhodnění.

Zkuste si představit, že přicházíte do nové třídy. Nikdo vás nezná a vy neznáte své nové učitele a spolužáky.

PRACOVNÍ LIST 1: Individuální práce:

Jak bys chtěl, aby tě v nové třídě přivítali? Vyber:

- Ve třídě by mě přivítal uvítací veselý plakát s mým jménem.
- Do třídy by mě několik nových spolužáků doprovodilo a představili mě ostatním.
- Několik spolužáků by mě provedlo po škole a ukázali mi, kde co je.
- Učitel by mi podal ruku, představil se mi a také mě představil třídě.
- Učitel by řekl, že mě vítá v naší třídě.
- Zeptali by se mě, kde chci sedět (sám, vzadu, vpředu...).
- Hráli bychom nějakou seznamovací hru, abych si lépe zapamatoval jména.
- Spolužáci by se mě ptali, co mě baví, co rád dělám.
- Pokud by měl někdo stejné zájmy jako já, řekl by mi to.
- Seděli bychom v kruhu a ostatní by se mi představili jménem a tím, co je jejich koníčkem, zájmem.
- Spolužáci by se mě ptali, co potřebuju, abych mohl ve škole dobře fungovat.
- O přestávce by se mi spolužáci věnovali, mluvili se mnou, podali mi ruku.
- Nikdo by mě nenutil mluvit, ale byli by na mě milí a přátelští.
- Uspořádali by hned v prvních dnech školy výlet, na kterém bychom se lépe seznámili.

Napiš vlastní návrhy:

AKTIVITA 2:

Společná práce: Žáci říkají své návrhy. Posuzujeme společně, co bychom pro takovou aktivitu museli udělat. (Co by museli udělat žáci a co učitel.)

AKTIVITA 3:

Řekli jsme si, že k nám do třídy přijde nový spolužák. Víme, že se jmenuje Marek. (Učitel napíše jeho jméno na flip.) Nyní se dozvíte ještě jednu informaci – je nevidomý.

Co vás na Markovi zajímá? Vymyslete otázky. Napište každý svou otázku (či více otázek) na papír. (individuální práce, případně práce ve dvojicích)

AKTIVITA 4:

společná práce: snos otázek na flip

Další zadání: Koho oslovit s těmito otázkami? Kdo by věděl odpovědi? Koho se zeptáme? Vyberte a přiřaďte ke každé otázce osobu/osoby. Pokud vás napadá ještě další osoba, přidejte ji:

- Marek
- rodiče Marka
- někdo z našich rodičů
- nějaký odborník
- ředitel naší školy
- učitelé naší školy

AKTIVITA 5:

Společná práce: Vytvoříme plán příchodu Marka do naší třídy. Rozdělte se do skupin podle toho, kde byste chtěli pomoci:

- **skupina A:** vymyslí, jak bude vypadat první přivítání Marka ve třídě, jak se seznámíme, jaké se budou hrát hry, jak to bude ve třídě vypadat – uspořádání židlí a stolů, výzdoba, hudba, dobroty...
- **skupina B:** zjistí informace o tom, jak se chovat k nevidomým, jak je vodit, jak s nimi komunikovat (internet, rodiče, organizace, které pečují o zrakově postižené); tato skupina také může pozvat do školy odborníka z této organizace
- **skupina C:** naplánuje, jak a co ukázat Markovi ve škole a v jídelně, aby se v ní mohl pohybovat
- **skupina D:** vymyslí půldenní výlet, akci, abychom se s Markem lépe seznámili
- **učitel:** osloví rodinu Marka s tímto plánem a zjistí, zda by nám Marek nebo jeho rodiče byli ochotni odpovědět na naše otázky

PRACOVNÍ LIST

PŘÍCHOD NOVÉHO SPOLUŽÁKA DO TŘÍDY

JAK BYS CHTĚL, ABY TĚ V NOVÉ TŘÍDĚ PŘIVÍTALI? VYBER:

- Ve třídě by mě přivítal uvítací veselý plakát s mým jménem.
- Do třídy by mě několik nových spolužáků doprovodilo a představili mě ostatním.
- Několik spolužáků by mě provedlo po škole a ukázali mi, kde co je.
- Učitel by mi podal ruku, představil se mi a také mě představil třídě.
- Učitel by řekl, že mě vítá v naší třídě.
- Zeptali by se mě, kde chci sedět (sám, vzadu, vpředu...).
- Hráli bychom nějakou seznamovací hru, abych si lépe zapamatoval jména.
- Spolužáci by se mě ptali, co mě baví, co rád dělám.
- Pokud by měl někdo stejné zájmy jako já, řekl by mi to.
- Seděli bychom v kruhu a ostatní by se mi představili jménem a tím, co je jejich koníčkem, zájmem.
- Spolužáci by se mě ptali, co potřebuju, abych mohl ve škole dobře fungovat.
- O přestávce by se mi spolužáci věnovali, mluvili se mnou, podali mi ruku.
- Nikdo by mě nenutil mluvit, ale byli by na mě milí a přátelští.
- Uspořádali by hned v prvních dnech školy výlet, na kterém bychom se lépe seznámili.

Napiš vlastní návrhy:

MODELOVÁ LEKCE

PESTROSTÍNI A NETOPÝŘI

Autorka lekce: Michaela Němcová

PŘEDMĚT: Čj, OSV

CÍLOVÁ SKUPINA: 2. st. ZŠ, SŠ

CÍL:

- Žáci se seznámí s projevy a myšlením lidí s Aspergerovým syndromem. Lekce podporuje nejen vhled do „jiného“ světa, ale umožňuje žákům objevit hloubku prožitku, zajímavý způsob vnímání, hluboké emoce.
- Žáci se setkají s literárním projevem člověka s Aspergerovým syndromem.
- Žáci reflektují své zkušenosti s lidmi s AS, případně s jejich podceňováním..

Průběh lekce

Učitel: Seznámí žáky s cílem lekce – tedy s tím, že budou číst po částech jeden úryvek z knihy, kterou napsal člověk s Aspergerovým syndromem, což je jeden typ poruchy autistického spektra. Jmenuje se Axel.

AKTIVITA 1:

Co víme anebo si myslíme o Aspergerově syndromu nebo o poruchách autistického spektra? *Společný snos myšlenek na tabuli (flip) – zatím necháme bez komentáře*

AKTIVITA 2:

Pracovní list 1 (viz příloha)

- *Práce ve dvojicích*
- *Po vypracování společná diskuse, žáci navrhnou, co by pro něj mohlo platit a proč si to myslí.*

AKTIVITA 3:

Učitel: Vypracujte další úkol, tentokrát každý sám. Použijte fantazii, napište, co si představujete, co by to asi mohlo být.

Pracovní list 2 (viz příloha)

- *Individuální práce žáků, po ní opět mohou žáci nahlas říkat své nápady*

AKTIVITA 4:

Učitel: Tato slova postupně najdeme v úryvku knihy, kterou o svém dětství napsal Axel. Nyní si přečteme první úryvek. V úryvku vystupují Ťop a Jája – tak říká Axel svým rodičům.

Učitel: čte nahlas úryvek.

Ťop dal Jáji pod vánoční stromeček zloděje řeči. Měla ho používat při hodinách francouzštiny. Po svátcích se zase vrátily povinnosti. Po hodině němčiny mi chtěl dělat společnost nový posluchač.

„Musí to být?“

„Práce s kazetovým magnetofonem tě bude bavit.“

„Jak bavit?“

„Moc bavit.“

„Bavit jako pískoviště?“

„Ano, ale jen tehdy, když se budeš snažit.“

Jája strčila zloději řeči do huby zvukový krajíc, vzala do ruky bratra vatované tužky a držela mi ho před ústy. Uhnul jsem. Jája teď určitě řekne, že to nebude vůbec bolet.

„Proč se musím pořád snažit?“

„Abys ve škole dostával dobré známky.“

„Dobré známky jsou důležité?“

„Dobré známky jsou velmi důležité.“

„Jak důležité?“

Učitel: společně s žáky zjišťuje, co skutečně znamená zloděj řeči, zvukový krajíc a bratr vatované tužky.

Na konci úryvku si Axel pokládá otázku: Jak důležité jsou dobré známky? Co by Axela motivovalo ke snaze mít dobré známky? Vymyslete větu, kterou by mu mohla Jája říct. Zapište do pracovního listu. Pokračujte sami ve čtení a plňte úkoly k úryvkům.

V tuto chvíli žáci dostávají Pracovní list 3 (viz příloha).

Učitel:

- dát příležitost sdílet žákům odpovědi na některé otázky
- žáci čtou, co se dozvěděli o vnitřním světě lidí s AS, porovnáváme s úvodním zápisem

Co víme nebo si myslíme, že víme o AS? Diskuse s žáky – můžeme něco škrtnout? Nepotvrdilo se? Nebo naopak, co se potvrdilo? Máme další otázky?

Nabízí se udělat soupis otázek, které vznikly a které žáky zajímají.

Další práce se soupisem otázek:

- pozvat člověka s AS do školy, aby nám mohl odpovědět
- pozvat do školy rodiče dítěte s AS
- dát žákům za úkol odpovědi zjistit

POUŽITÁ LITERATURA:

BRAUNS, A. *Pestrostíni a netopýři. Můj život v jiném světě*. Přeložil Zdeněk Jančařík. Nakladatelství Portál, 2011

PRACOVNÍ LIST 1

PESTROSTÍNI A NETOPÝŘI

Axel je člověk trpící Aspergerovým syndromem. Vyberte, co pro něj asi platí:

- Je inteligentní.
- Je neschopný komunikace.
- Má smysl pro humor.
- Má rád techniku.
- Má výbornou paměť.
- Chce s lidmi komunikovat a mít přátele.
- Chce se vzdělávat, dozvídat nové věci.
- Je schopen vyjádřit své pocity a myšlenky.
- Je schopen psát příběhy.
- Může o svém postižení napsat knihu.

Co dalšího vás napadne? Připište:

PRACOVNÍ LIST 2

PESTROSTÍNI A NETOPÝŘI

Odhadni, co znamenají tato slovní spojení nebo slova, napiš svůj výklad:

- Zloděj řeči
- Zvukový krajíc
- Bratr vatované tužky

PRACOVNÍ LIST 3

PESTROSTÍNI A NETOPÝŘI

Ťop dal Jáji pod vánoční stromeček zloděje řeči. Měla ho používat při hodinách francouzštiny. Po svátcích se zase vrátily povinnosti. Po hodině němčiny mi chtěl dělat společnost nový posluchač.

„Musí to být?“

„Práce s kazetovým magnetofonem tě bude bavit.“

„Jak bavit?“

„Moc bavit.“

„Bavit jako pískoviště?“

„Ano, ale jen tehdy, když se budeš snažit.“

Jája strčila zloději řeči do huby zvukový krajíc, vzala do ruky bratra vatované tužky a držela mi ho před ústy. Uhnul jsem. Jája teď určitě řekne, že to nebude vůbec bolet.

„Proč se musím pořád snažit?“

„Abys ve škole dostával dobré známky.“

„Dobré známky jsou důležité?“

„Dobré známky jsou velmi důležité.“

„Jak důležité?“

Co by Axela motivovalo mít dobré známky? Chápe jejich smysl? Napiš, co mu Jája mohla odpovědět:

Slyšel/a jsi někdy svůj hlas na nahrávce? Napiš, jaké může mít člověk pocity, když slyší poprvé svůj hlas.

„Když budeš mít ve škole dobré známky, budeš si v budoucnu moci vždycky dovolit pískoviště.“

To bylo lákavé. Jája mi předříkala ústní cvičení. Jinak se nic nestalo. Poslušně jsem opakoval ústní cvičení. S výhledem na pískovišťově jistou budoucnost se vyplatila každá námaha. Po půlhodině se přece jen něco přihodilo. Zloděj řeči cvaknul. Zvukový krajíc mu zarachotil v ústech. Zloděj řeči ho chtěl vyplivnout, ale nepodařilo se mu to. Jája ho od sousta vysvobodila tak, že posunula páčku a zmáčkla knoflík. Nyní už zloději řeči chutnalo to, z čeho si předtím málem vylámal zuby. S požitkem přidal a vrátil. Jája tomu říkala přetáčení. Najednou zloději řeči zaskočilo a v ústech mu znovu zarachotilo. Jája rychle zmáčkla páčku dolů.

„Přepnula jsem kazetový magnetofon na přehrávání. Ted' uslyšíš svůj hlas.“

Lidé s Aspergerovým syndromem trpí tím, že neumějí vyjádřit své pocity tak, aby jim lidé kolem nich rozuměli. Někdy je tento problém tak silný, že dokonce nejsou schopni vůbec komunikovat. Axel se o to pokusil. Napsal o sobě knihu.

Tvým úkolem nyní je přepsat tyto Axelovy věty do řeči člověka, který nemá Aspergerův syndrom:
Zloděj řeči cvaknul. Zvukový krajíc mu zarachotil v ústech. Zloděj řeči ho chtěl vyplivnout, ale nepodařilo se mu to. Jája ho od sousta vysvobodila tak, že posunula páčku a zmáčkla knoflík. Nyní už zloději řeči chutnalo to, z čeho si předtím málem vylámal zuby.

Naslouchal jsem reproduktorům. Tak zní můj hlas? Zněl tak utrápeně, jako by ho zloděj řeči zrovna mučil. Nejhorší však bylo, že už neposlouchal mou vůli. Poslouchal jsem ho strnulý hrůzou. Zmučeně jsem vystřelil ruce do výšky, chytil jsem zloděje řeči, jednu jsem mu vrazil a bojovně jsem nadával. Když zloděj řeči nechtěl pustit můj hlas, rozbřečel jsem se. Jája mě uchopila za ruce a škubala jimi. Hrozilo, že zloděj řeči spadne ze stolu. Jája uchopila zloděje řeči, nepodařilo se jí však zvednout páčku, neboť se mi křečovitě stáhly prsty. Jája vydala hubokřik – začala vřískat. Hrozně zklamaný z Jáji jsem vyskočil, vyběhl jsem z místnosti a zalezl do svého pokoje.

Další hodiny němčiny odpadly. Měl jsem Jáji za zlé, co mi udělala, a předem jsem odmítl další spolupráci. Na pískovišti mi už vůbec nezáleželo. První hodina po tomto narušení důvěry se konala až v novém roce – bez zloděje řeči.

Lidé s Aspergerovým syndromem se chtějí vzdělávat. Touží po přátelství a po životě běžných lidí. Touží žít jako jejich vrstevníci. Jejich problémem je to, že vnímají svými smysly (zvuky, vůně, tvary, barvy, pohyb) mnohonásobně silněji než lidé, kteří Aspergerovým syndromem netrpí.

Označ barevně v textu, jakými slovy popsal Axel své pocity:
Pojmenuj, co cítil Axel v příhodě s nahráváním:

Co ses v této lekci dozvěděl/a o vnitřním světě lidí s Aspergerovým syndromem?

METODICKÝ LIST

BOD ZLOMU ANEB TVOŘÍME PRAVIDLA

Autorka lekce: Nina Rutová

KLÍČOVÁ SLOVA: spolupráce, diskuse, respekt k sobě i k ostatním, pocit sounáležitosti

PŘEDMĚT / PRŮŘEZOVÉ TÉMA: třídnická hodina / OSV

CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 3.–9. třídy (nejlépe na začátku školního roku, případně při vzniku potřeby pravidel)

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 60 min – vyhodnocování pravidel průběžně

CÍLE:

- Žák se podílí na tvorbě třídních pravidel.
- Žák se učí diskutovat.
- Žák se učí spolupracovat se všemi spolužáky ve třídě.
- Žák přijímá odpovědnost za své jednání.

POMŮCKY PRO BOD ZLOMU: rozstříhané sady výroků pro metodu „bod zlomu“ – viz příloha

POMŮCKY PRO VÝROBU TŘÍ PRAPORKŮ: dle technologie, kterou vymyslíte (barevné papíry nebo látky – tři barvy, špejle, modelína)

Průběh aktivity

EVOKACE: Na úvod požádejte žáky, aby si na kus papíru zaznamenali, co všechno musí být splněno, aby byla ve třídě přátelská atmosféra, aby se jim ve třídě dobře žilo a pracovalo. (2–3 min)

Sdílení ve dvojicích: Žáci si zvolí někoho do dvojice a vzájemně si přečtou, co si zapsali.

Sdílení v celé skupině se zápisem na flip: Výroky žáků zapisujte doslova na flip. Pokud jsou některé výroky významem shodné, ubezpečte se, že to žáci také tak vnímají, a výrok již nepište, případně jej formulačně vylepšete.

UVĚDOMĚNÍ: Mějte připravenou rozstříhanou sadu výroků pro každou dvojici (viz pracovní list). Výroky aktualizujte pro potřeby a věkovou skupinu žáků, s nimiž budete pravidla tvořit; na prázdné lístečky ať si dvojice dopíše pravidla, která se neobjevují ve vámi připraveném soupise, ale objevila se ve společném soupise vaší třídy.

Bod zlomu – postup

1. Připravte pro své žáky sadu činností (výroků) na jednotlivých kartičkách.
2. Dvojice žáků obdrží jednu kompletní sadu. Úkolem je dohodnout se na řazení činností od těch, s nimiž oba žáci souhlasí jako s velmi důležitými. Mělo by jich být v tomto případě maximálně deset. Upozorněte žáky, že pokud něco ve třídě dobře funguje (například jsou již zvyklí neskákat si do řeči), přestože je důležité to dále dodržovat, nemusí se to objevit v první desítce, ale až pod čarou, pod bodem zlomu.
Po dohodě se lístky s výroky nalepí. Nakonec se dvojice dohodne, kde udělat dělicí čáru mezi pravidlem, které je podle nich důležité zařadit do třídních pravidel, kterým by se určitě chtěli zabývat, a těmi pravidly, která považují za méně důležitá nebo je již dodržují. (Ta budou pod „bodem zlomu“)
3. Po práci ve dvou se dvojice spojí ve čtveřice a aktivita se opakuje. Čtveřice musí dostat novou sadu výroků, situací či postojů.
4. Totéž můžeme ještě opakovat s celou třídou (a novou sadou výroků).

VÝSLEDKEM BY MĚLA BÝT SHODA CELÉ TŘÍDY NA PRAVIDLECH

REFLEXE:

Po skončení aktivity reflektujte:

- a. co si žáci uvědomili o obsahu lístečků
- b. co si uvědomili o týmové spolupráci, o své schopnosti zaujmout jasné stanovisko a argumentovat pro něj ve dvojici, v malé skupině, ve velké skupině; co si uvědomili o své (ne)schopnosti přijímat cizí argumenty a ustupovat; co si uvědomili o svém místě ve skupině (starší žáci mohou říci, co si uvědomili o tom, jak může probíhat vyjednávání a rozhodování ve firmách nebo v politice)

V téže hodině nebo v následující hodině se s třídou dohodněte na „sankcích“ při porušování pravidel.

Po týdnu (v další třídnické hodině) každý žák sám vyhodnotí své chování dle pravidel, teprve pak se k jeho vyhodnocení vyjádří spolužáci a učitel/ka.

PŘÍLEŽITOSTNĚ ZAVEĎTE PRAVIDLA PRO DOBRÉ (PODPŮRNÉ) KLIMA PŘI UČENÍ:

3 praporky, každý znamená něco jiného:

- **Žlutý** – pracuji a nepřeji si být rušen/a
- **Červený** – potřebuji pomoc
- **Modrý** – dokončil/a jsem svou práci a jsem ochotná/ochotný pomoci ostatním

Praporky můžete vyrobit s žáky ve výtvarné výchově. Mohou sami vymyslet, jak by se to dalo provést prakticky. (Praporky mohou žáci vyrobit např. z barevných papírů nebo látek, které nalepí na špejle. Ty mohou v hodině zapichovat do kousku modelíny, která leží před nimi na lavici.)

Po určitém čase (po týdnu) spolu s žáky vyhodnoťte, jestli jim vyvěšování praporků vyhovuje, pomáhá, případně jestli je třeba při jejich používání ještě něco vylepšit

PRACOVNÍ LIST

BOD ZLOMU S PRAVIDLY

1. Mluví vždy jen jeden.
2. Oslovujeme se jménem.
3. Nikdo mi bez dovození nebere mé věci.
4. Nevyrušuji ostatní, když pracují.
5. Umožním druhým hovořit bez přerušování.
6. Nedělám nic, co by ohrožovalo bezpečnost.
7. Nedělám nic, co by mohlo komukoli ublížit nebo způsobit nepohodlí.
8. Ctím majetek ostatních.
9. Než něco udělám nebo řeknu, zamyslím se, jak to ovlivní ostatní.
10. Jednám a mluvím takovým způsobem, který ostatní neuráží.
11. Umožním ostatním učit se.
12. Řídím se pokyny učitele.
13. Nebudu poškozovat majetek ostatních a školy, případnou škodu uhradím.
14. Budu dodržovat zásady slušného chování.
15. Mobilní telefon nesmí narušovat výuku.
16. Jakoukoli újmu, ať už fyzickou, nebo psychickou, vždy nahlásím.
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...

(Poznámka: Úmyslně – kvůli diskusi – jsme použili některé výroky, které jsou si významově blízké.)

METODICKÝ LIST

VLASTNOSTI ZELENINY A OVOCE – VÝZKUM

Autorka lekce: Michaela Němcová

PŘEDMĚT: Člověk a jeho svět, OSV

CÍLOVÁ SKUPINA: 4., 5. tř. 1. st., 2. stupeň

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 2 x 45 minut

POMŮCKY K DVOUHODINOVÉ LEKCI:

- pracovní listy do dvojic
- cedulky VĚDEC, ASISTENT s možností dopsat jméno, titul...
- zelenina a ovoce
- plastové tácy, misky
- čtvrtky A5, tužky, barvy (pastely, křídly, voskovky...)
- šátky na oči (případně textilní klapky na oči – dají se koupit nebo půjčit v Tyfloservisu, případně od pracovníků rané péče)
- internet, encyklopedie
- slepá mapa světa (viz příloha)
- celá učební jednotka může být rozšířena o použití Braillova písma, počítačového programu s hlasovým výstupem apod.

Průběh aktivity

Týden před lekcí: Žáci si vylosují druhy zeleniny a ovoce, které v určený den do školy přinesou.

Den před lekcí: Žáci si vylosují dvojice VĚDEC a jeho ASISTENT (*kartičky možné použít jako visačky pro každého žáka*).

VĚDEC

.....

ASISTENT

.....

VĚDEC: Zkoumá plody všemi smysly, určuje, co se bude zapisovat do tabulky. S asistentem se domluví, jakou od něj potřebuje pomoc. Během práce využívá asistenta k zápisu i k pomoci – orientace v prostoru, dovést na místo, informovat se o zadání k práci, pomůckách. Případně požádá asistenta, aby hlídal čas.

ASISTENT: Vybaven znalostí, jak vést nevidomého. Musí mít psací potřeby, encyklopedie nebo internet. Na začátku se domlouvá s vědcem na způsobu práce, může navrhnout zlepšení, ale konečné slovo má VĚDEC. Během práce čeká na pokyny VĚDCE.

- S žáky prodiskutujeme obsah textu na lístcích – zda dobře rozumějí tomu, co kdo dělá (co dělá VĚDEC a co dělá jeho ASISTENT). Výměna dvojic není možná, v životě také pracujeme třeba s někým, koho jsme si nevybrali – jde o to odvést dobrou práci, nikoli se kamarádit.
- Poté žákům teprve sdělíme, že VĚDCI z naší skupiny jsou nevidomí, budou mít zavázané oči. Od této chvíle jsou všechna další zadání a práce pro VĚDCE s šátky na očích.
- Učitel během „výzkumu“ komunikuje s VĚDCI, nikoli s jejich asistenty; VĚDCI jsou zodpovědní za splnění úkolu

ZADÁNÍ:

1. Na každém stanovišti je připraveno cca 5 plodů (zelenina a ovoce)+ kopie pracovních listů + zadání úkolu, případně slepá mapa světa (1. stanoviště) nebo čtvrtky a pastely (3. stanoviště).
2. VĚDCI prozkoumají ovoce a zeleninu na stanovištích, každý VĚDEC musí projít všechna stanoviště.
3. U každého stanoviště splní úkol – vyplní pracovní list (1., 2. a 4. stanoviště), na 3. stanovišti kreslí.
4. VĚDEC s ASISTENTEM se domluví na postupu, jak budou spolupracovat (například zda VĚDEC chce podávat plody, dávat do ruky, kdo a jak bude zapisovat...atd. VĚDEC je zodpovědný za práci!!!).
5. Všichni žáci po skončení výzkumu opouštějí role a individuálně vyplní závěrečný dotazník.

Velmi důležitá je společná reflexe práce a především diskuze s žáky nad jejich odpověďmi v závěrečném dotazníku.

1. STANOVIŠTĚ – DRUH A PŮVOD

VĚDEC může vzít plody do ruky, určí název, ASISTENT vyhledává v knihách nebo na internetu, VĚDEC s pomocí ASISTENTA zakresluje do slepé mapy světa místo původu plodu.

2. STANOVIŠTĚ – CHUŤ

VĚDEC ochutná nakrájené kousky ovoce a zeleniny, popisuje chuť.

3. STANOVIŠTĚ – TVAR A BARVA

ASISTENT popisuje plody, VĚDEC může vzít plod do ruky, zakreslit, vybarvit.

4. STANOVIŠTĚ – VŮŇ

VĚDEC očichá rozkrojené ovoce a zeleninu, popisuje vůni.

VLASTNOSTI ZELENINY A OVOCE – VÝZKUM

Zadání výzkumu: VĚDEC může vzít plody do ruky, určí název, ASISTENT vyhledává v knihách nebo na internetu, VĚDEC s pomocí ASISTENTA zakresluje do slepé mapy světa místo původu plodu.

[illegible]

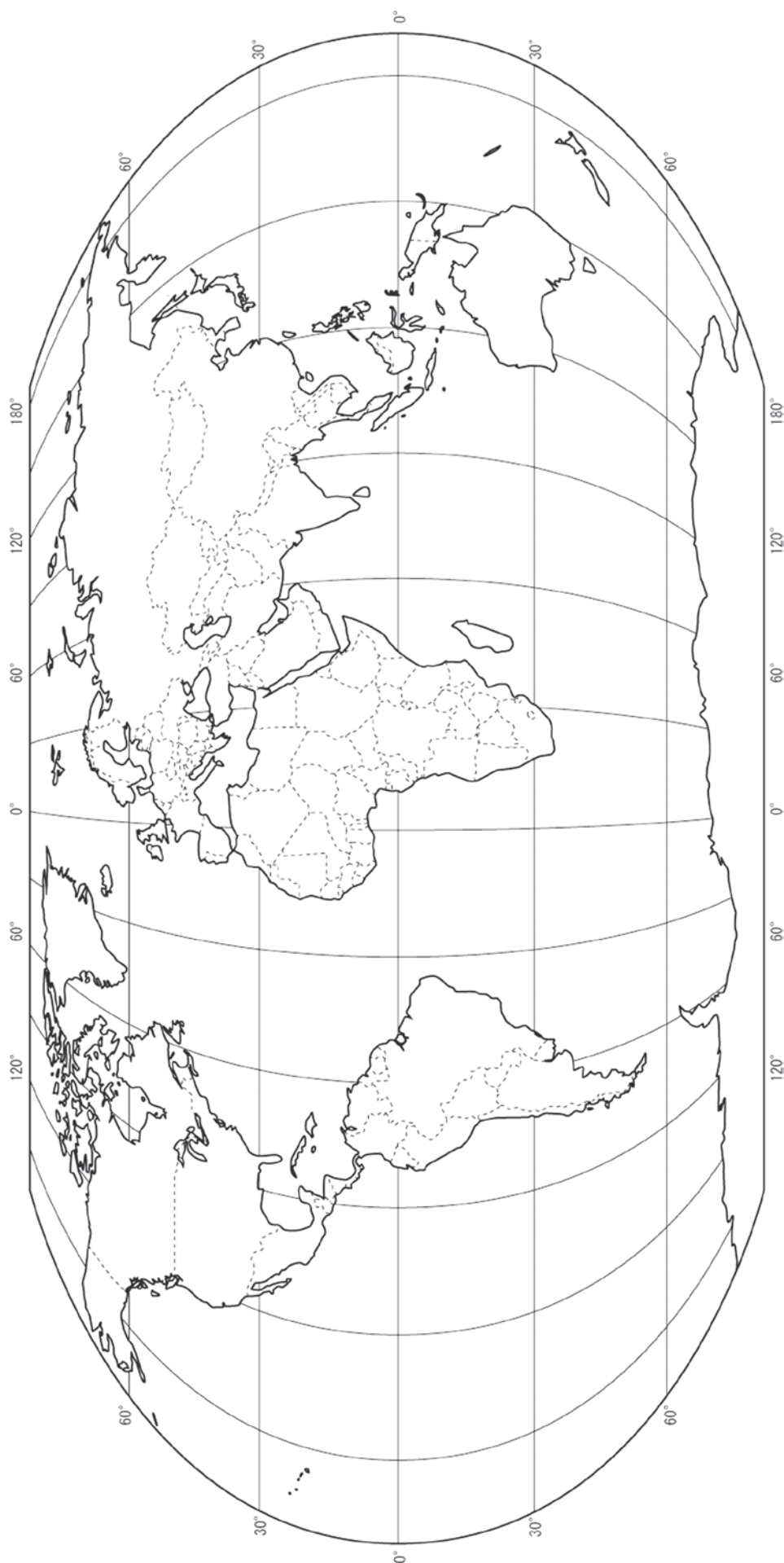

Zadání výzkumu: VĚDEC ochutná nakrájené kousky ovoce a zeleniny, popisuje chuť.

[illegible]

Zadání výzkumu: VĚDEC očichá rozkrojené ovoce a zeleninu, popisuje vůni.

[illegible]

METODICKÝ LIST

O MEFÍBOŠETOVÍ

Biblický příběh, Starý zákon, 2. kniha Samuelova /volně převyprávěno/

Autorka lekce: Michaela Němcová

ZÁKLADNÍ MYŠLENKA: Na biblickém příběhu o Mefíbošetovi, princi s postižením, se žáci učí základním sociálním dovednostem – respektu k lidské důstojnosti druhého člověka, všímavosti a myšlení bez předsudků.

PŘEDMĚT: ČJ, OSV

CÍLOVÁ SKUPINA: 4.–7. ročník (s úpravou otázek i starší žáci)

CÍL:

- žák bude znát příběh o Mefíbošetovi
- žák zaznamená lidi ze svého okolí ohrožené bídou, nemocí nebo samotou
- žák navrhne řešení

ZADÁNÍ: Čteme společně a po každém úryvku textu žáci plní individuálně nebo ve skupině či dvojici úkol. Po každém úkolu společně sdílíme a reflektujeme.

PRACOVNÍ LIST O MEFÍBOŠETOVÍ

Budeme si vyprávět příběh ze starověku o princí Mefíbošetovi. Mefíbošet byl synem krále Jonatana a vnukem slavného krále Saula. Byl to izraelský princ, který měl nárok na královský trůn.

NAKRESLI NEBO NAPIŠ:

Co bys měl na sobě, kdybys byl princ?

Co může mít k jídlu?

Kde bydlí?

Kdo mu pomáhá?

Čím se baví?

Jaké má princ kamarády?

Když byl malý, stala se nešťastná věc – vystrašená chůva ho upustila na zem a od té doby nemohl Mefíbošet chodit ani sám stát. Jeho nohy byly postižené.

Co bys nemohl dělat, kdybys byl princ a měl postižené nohy?

Kdo pomáhal princovi?

Znáš nějakého člověka s postižením? S jakým?

Kdo mu pomáhá?

Princův otec král Jonatan i jeho slavný dědeček Saul zahynuli a v Izraeli došlo ke změně dynastie. Začal v Izraeli, ve městě Jeruzalém, vládnout král David. Davidovi generálové se postupně zbavili všech Saulových potomků. Ale prince Mefíbošeta nechali naživu. Zapomněli na něj. Zdálo se jim, že postižený člověk není nebezpečný.

OZNAČ, CO MŮŽE ČLOVĚK S POSTIŽENÍM DĚLAT:

- Myslet
- Křičet
- Telefonovat
- Zpívat
- Běhat
- Jíst
- Psát
- Počítat
- Prát se
- Pracovat s počítačem
- Chodit do školy
- Mít kamarády
- Číst knížky
- Koukat na filmy
- Hrát fotbal
- Plavat
- Chodit s holkou
- Létat letadlem
- Bojovat
- Mluvit
- Být ředitelem firmy
- Být učitelem ve škole

Vymysli, co dalšího může člověk s postižením dělat:

Ale král David si vzpomene, že slíbil Jonatanovi přátelství, a dá jeho syna, prince Mefíbošeta, hledat.

Kdo potřeboval tvou pomoc a ty jsi na něj zapomněl?

Král David neví, že Jonatanův syn je postižený. Dokonce ani neví, zda vůbec ještě žije. Ale když zjistí, že je naživu, nehledí na jeho postižení. Pozve Mefíbošeta se všemi poctami ke královskému stolu a vrátí mu majetek i společenské postavení. Mefíbošet se znovu stane princem.

Ve starověku byli nemocní lidé nebo lidé s postižením velice chudí a žili na ulici, leželi u městských bran a žebrali. Vybarvi si obrázek:

Kde by žil princ Mefíbošet v dnešní době?

Po čase byl král David vlastním synem zbaven trůnu a spolu se svými nejvěrnějším odchází do vyhnanství. Jonatanův syn Mefíbošet však zůstává ve městě. Davidovi muži ho tam nechají, protože si myslí, že jim kulhající princ nemůže ani pomoci, ani uškodit.

Král David jednoho dne potká otroka Síbu a nevěří vlastním uším. Síba vypráví, že Mefíbošet zůstal v Jeruzalémě úmyslně, protože si brousí zuby na královský trůn. David se velmi rozzlobí a slibuje, že až se dostane zpět k moci, tak Mefíbošeta zbaví majetku i postavení.

Úkol do dvojic: Vymyslete rozhovor mezi králem Davidem a otrokem Síbou, jak se asi mohl odehrávat.

Král David se po několika měsících vrátí do Jeruzaléma a znovu se stává králem. Rozhodne se odměnit ty, kteří mu zůstali v těžkém čase věrní, a potrestat ty, kteří ho opustili. Přivedli před něj také Mefíbošeta.

Všichni čekali, že bude odsouzen jako zrádce. Ale něco tu nehraje. Mefíbošet přichází zarostlý, špinavý, bosý a vyhublý. Král se s ním nechce ani bavit, ale nakonec ho nechá promluvit.

„Můj Pane a králi,“ řekl Mefíbošet, „od toho dne, kdy jsi byl vyhnán z města, jsem se modlil, aby ses znovu vrátil. Prožíval jsem veliký žal a strach o tebe. Narostly mi vlasy i vousy. Neměl jsem co jíst a nemohl jsem vycházet ven. Truchlil jsem po tobě jako po svém otci. To, že bych toužil usednout na trůn, je sprostá lež. Nemohl jsem s tebou odejít, protože mne nikdo nechtěl vysadit na osla. Všichni utekli a mě nechali samotného v domě. Ale nyní jsem šťastný, že se můj pán a král znovu vrátil.“

Vyber, jaký je Mefíbošet (podle toho, co o něm víme):

• Hodný	• Vděčný	• Kamarádský
• Nepohyblivý	• Postižený	• Vychytralý
• Líný	• Závistivý	• Statečný
• Pravdomluvný	• Lhář	• Lstivý
• Láskyplný	• Bohatý	

David zjistil, že Síba jej podvedl.

Kdo byl silnějším člověkem? Podvodník Síba, nebo postižený Mefíbošet?

Když král David vyslechl Mefíbošetovo vyznání, byl dojat a zmaten. Pochopil, že udělal chybu, když bez řádného soudu Mefíbošeta odsoudil. Vrací proto Mefíbošetovi majetek a znovu ho zve ke svému stolu. Ještě dlouho jej však bude mrzet, jak snadno se dal strhnout k nespravedlivému hněvu.

David má výčitky svědomí. Pomož mu a vymysli, co by mohl udělat:

METODICKÝ LIST

SUMMERHILL / DEMOKRATICKÁ ŠKOLA A JÁ A MY

Autorka lekce: Nina Rutová

KLÍČOVÁ SLOVA: práva dětí, pravidla, demokracie, partnerství, řešení krizových situací ve škole
PŘEDMĚT / PRŮŘEZOVÉ TÉMA: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, český jazyk (sloh), občanská výchova
CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 2. stupně ZŠ; SŠ

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: film 1 hod 47 min + 45 min diskuse, psaní

CÍL: Žák

- diskutuje o odpovědnosti za vlastní chování,
- diskutuje o právech, odpovědnosti a svobodě,
- porovnává školu v Summerhillu se svou školou.

POMŮCKY: počítač, promítací plátno, film Summerhill / Demokratická škola
(www.youtube.com/watch?v=vBjQAeJla30)

POZNÁMKA PRO UČITELE: Promítání filmu lze přerušit a diskusi lze s žáky vést již po 60 minutách (1.08.00).

Průběh aktivity

EVOKACE: Požádejte žáky, aby si vybrali některý z výroků (případně oba výroky), a vyzvěte je, aby 4–5 minut metodou volného psaní zapisovali vše, co je k citaci (citacím) napadá. (Citace jsou vybrány z filmu.)

„Dítě ví, co je pro ně nejlepší.“

„Svoboda je náročná, když na ni nejsi zvyklý/zvyklá.“

Žáci si čtou svá volná psaní ve dvojicích, mají za úkol ocenit, co se jim na textu spolužáka líbilo, případně pak mohou položit k textu otázku.

Dobrovolníci přečtou volné psaní před celou třídou.

UVĚDOMĚNÍ: Před promítnutím filmu žákům prozradte, že film byl natočen podle skutečnosti. Měli by v něm sledovat témata, o nichž již přemýšleli ve svých volných psaních.

Promítněte film. (Promítání lze přerušit cca po 60 minutách.)

REFLEXE – vyberte nejvhodnější zadání (otázky) pro svou třídu

ZADÁNÍ: Vraťte se ke svému volnému psaní a pět minut v něm pokračujte. Sdílejte volné psaní ve dvojicích a v celé skupině. (Varianta: Na základě volného psaní napište doma esej.)

OTÁZKY:

- *Nad čím bychom se podle tebe měli po tomto filmu zamyslet? (Návrhy mohou být anonymní nebo podepsané.)*

Sepište návrhy žáků na tabuli a věnujte se jednomu po druhém. (viz Filosofie pro děti, list 14.3)

I vy můžete mít připravené otázky:

- *Který okamžik filmu jsi vnímal/a jako nejsilnější?*
- *Co z filmu se tě nějak dotklo?*
- *Co mají v Summerhillu zavedeno, když dojde k porušení pravidel? Co z toho bychom mohli přejmout do třídních (školních) pravidel?*
- *Sepište práva (pravidla), která platí v Summerhillu. Zdůvodněte, proč se vám líbí. Co by bylo nutné změnit, aby tato práva (pravidla) platila v naší škole?*
- *Jaký problém měl Ryan? Jak dojde k tomu, že se Ryan stane součástí školního kolektivu?*
- *Jaké problémy řeší ve filmu Maddy? Co jí v řešení problémů pomůže?*
- *Která postava z filmu ti je sympatická a proč?*
- *„My nasloucháme každému z dětí, co se chce učit. Tomu přizpůsobujeme osnovy. Šijeme jim předměty na míru. Škola jim vychází vstříc. Takový je Summerhill.“ Dovedeš si tento přístup představit jako svou realitu?*

VOLNÉ PSANÍ: Volné psaní je jedna z brainstormingových nebo reflexních metod, která dovoluje psát na papír vše, co nás k určitému tématu/námětu právě napadá, aniž bychom své psaní podřizovali nějakým formálním (stylistickým či pravopisným) požadavkům. Volné psaní nám pomáhá objevit v sobě nečekané nápady, myšlenky a souvislosti.

Je důležité, aby žáci ještě před tím, než jim přečtete zadání, věděli, že své volné psaní nebudou muset zveřejňovat. Také jim předem řekněte, jak dlouho budou psát. Většinou to bývá 3–5 minut.

Volné psaní pomáhá:

- rozvíjet slovní zásobu;
- formulovat slova i věty;
- nebát se hodnocení;
- učit se od sebe samého;
- vyjadřovat myšlenky;
- rozvíjet fantazii (skutečnost);
- rozvíjet pohotovost a představivost;
- vnímat čas;
- držet se tématu.

PRAVIDLA VOLNÉHO PSANÍ

1. Piš po celou stanovenou dobu vše, co tě k tématu napadá.
2. Piš souvislý text, ne jen jednotlivá hesla nebo body.
3. Nevracej se k napsanému, neopravuj, nevylepšuj, co jsi napsal/a.
4. Pokračuj v psaní, i když tě nic nenapadá, zapisuj i pomocné věty („Ted' mě nic nenapadá...“), ale snaž se vrátit k tématu.
5. Nenech se ve svých nápadech brzdit pravopisem.

Pokud žáky požádáte, aby si ve dvojicích (trojicích) volná psaní navzájem přečetli, nevyměňují si papíry s rukopisem, ale svůj text čtou před spolužáky (třídou) nahlas.

Pro tvorbu skupinek na čtení ve dvojicích (trojicích) měňte zadání dle cílů. Někdy je lepší říci, aby se žáci sešli do skupinky, kterou si sami vyberou na základě spřízněnosti, jindy je požádejte, aby utvořili dvojici s někým, s kým ještě dnes nepracovali, s kým se nestýkají mimo školu, koho ještě příliš neznají. Každopádně by měli něco na tom, co vyslechli, ocenit, případně pak spolužákovi položit otázku.

Když budete volná psaní sdílet v celé skupině, dejte slovo jen těm, kteří se sami přihlásí. Po výzvě ponechte žákům čas na to, aby výzvu ke zveřejnění zvážili. Nevyvolávejte ty, kteří se nehlásí. Můžete ale výzvu doplnit: „*Nechce někdo doporučit volné psaní, které právě slyšel od spolužáka? Slyšeli jste něco zajímavého?*“ Vydržíte-li po otázce dostatečně dlouho mlčet, většinou se někdo přihlásí nebo dojde k doporučení. U extrovertních tříd je naopak dobré říci předem, kolik prací je možno (většinou z časových důvodů) vyslechnout.

INSPIRATIVNÍ ZÁSADY PRO DISKUSI: LIPMANOVA FILOSOFIE PRO DĚTI

Iva Pecháčková

Program má dvě základní, všeobecně platné zásady:

1. Všechny názory musí být vyslechnuty a probrány.
2. Všechny názory musí být odůvodněny argumentací.

Další pravidla vedení dialogu (převzato z materiálu V. Bokorové a jejích spolupracovníků K metodice filosofie pro život):

- Vhodné rozmístění účastníků, nejlépe kruhové.
- Volit nejprůměrnější způsob prezentace podnětového materiálu (např. sám vyprávět, přečíst, dát číst či vyprávět dalším členům skupiny).
- Vyzvat všechny k účasti na formulaci problému, otázek.
- Zaznamenat je na tabuli apod., aby je všichni viděli.
- Připravit si soubor otázek, které by bylo možno použít, a podle potřeby klást podnětné otázky v průběhu diskuse.
- Dbát na respekt všech k diskutujícímu a aktivní zapojení všech.
- Dbát o stručné zhodnocení informací, které jsou k dispozici, shrnutí podstatných myšlenek v určitých fázích řešení tak, aby nedocházelo kablokování myšlenkového postupu, ztrátě sledované linie, upozornit na odkryté zajímavé souvislosti a důsledky i na dosažené dílčí odpovědi, aby bylo možno na základě toho redefinovat problém a další postup.
- Podle potřeby a situace zaznamenat dílčí výsledky řešení.
- Podněcovat diskutující, aby sami kladli otázky a snažili se cíleně směřovat k řešení, aby respektovali uplatněný postup, odkrývali chyby a hledali nápravu v lepším řešení.
- U menších dětí poskytovat povzbudivou zpětnou vazbu.
- Závěrem vést účastníky k formulaci dosažených výsledků a hodnocení.

Dalším důležitým úkolem moderátora je naučit se klást vhodné otázky a vytvořit si návyk sebereflexe po odvedeném dialogu. Metoda může být doplňována i o techniky jiného druhu, např. výtvarné a dramatické.

Přínosy filosofie pro děti

Na závěr si ještě shrňme přínosy, které může metoda filosofie pro děti nabídnout. V první řadě je to rozvoj logického a kritického myšlení, na který je program zaměřen. Jeho integrální součástí je však i nácvik sociálních dovedností, jako např. kultivovaný slovní projev, naslouchání a citlivé reakce na projevy druhých. Ve vztahu k psychologii učení oceníme, že filosofie pro děti pomáhá prohloubit i schopnosti sebereflexe a autoregulace žáka. Poslední přínos je nejhůře uchopitelný, ale o to významnější. Ucelený pohled na problémy pomáhá dětem v hledání smyslu vlastního života. Míra naplnění všech jmenovaných přínosů je samozřejmě odvislá od dlouhodobého a soustavného používání metody. Přesto i drobné obohacení běžných školních hodin prvky inspirovanými programem může být ku prospěchu.

POUŽITÁ LITERATURA:

Zdroj: http://www.p4c.cz/repository/lipmanova-filosofie-pro-deti_4c826993a0f15.pdf

Zpracováno podle: BOKOROVÁ, V., JINDROVÁ, S. aj. *Interní materiály ke koncepci a metodice Filozofie pro život*. Praha: ZČŠ sester voršilek, 2002. Dostupné na adrese: ZČŠ sester voršilek, Ostrovní 9, Praha 1. Další zdroj: LIPMAN, M. *Philosophy Goes to School*. Philadelphia: Temple University Press, 1988. ISBN 0-87722-537-0. Zdroj: http://www.p4c.cz/repository/lipmanova-filosofie-pro-deti_4c826993a0f15.pdf

DOPORUČENÁ LITERATURA:

<http://www.gymnasion.org/archive/article/filozofie-pro-deti-specificky-zpusob-vychovy-zazitkem>

METODICKÝ LIST

LÉTAJÍCÍ ŽIRAFKA

Autorka lekce: Nina Rutová

PŘEDMĚT / PRŮŘEZOVÉ TÉMA: český jazyk (čtení), osobnostní a sociální výchova
CÍLOVÁ SKUPINA: žáci 2.–3. třídy ZŠ

PŘEDPOKLÁDANÝ ČAS: 45 min

CÍL: Žáci

- čtou vnímavě text a komentují jej,
- vztahují přečtené k vlastním zkušenostem.

Průběh lekce

EVOKACE – před četbou:

Zeptejte se dětí, kdo se dnes do školy těšil a kdo ne.

Děti se vyjádří fyzicky – postavením na názorové škále, na jejímž jednom konci je „moc jsem se těšil/a“, na druhém konci „vůbec jsem se netěšil/a“. Ať si najdou místo, které vyjadřuje jejich vztah k dnešnímu dni ve škole.

Skupinky, které stojí přibližně na stejném místě, si řeknou, proč se těšily/netěšily do školy.

Zástupci skupinek pak shrnou pro ostatní, o čem byla ve skupince řeč.

Pokud stojí nějaké dítě (děti) na místě, které vyjadřuje „vůbec jsem se netěšil“, zeptejte se, co můžete (vy i spolužáci) udělat pro to, aby se cítil/a lépe.

Teprve potom začněte s četbou.

UVĚDOMĚNÍ – řízené čtení:

Přečtěte dětem kapitolu nazvanou Létající žirafka. Četbu na vyznačených místech přerušete otázkami nebo zadáním.

LÉTAJÍCÍ ŽIRAFKA

Když maminka přišla Martina následující ráno probudit, vykukoval zpod peřiny.

„Ty už jsi vzhůru?“ divila se. Martin jenom přikývl, ale nic neřekl. Spal neklidně. Měl obavy, že se mu ve škole budou děti zase smát. Nedokázal tuhle ošklivou starost vyhnat z hlavy.

Doma, ve starém domově, se mu nikdo neposmíval kvůli tomu, že se jmenuje Vokurka. Všichni to dobře věděli a nikdo se nedivil.

Musím se s někým skamarádit, říkal si Martin při snídani. Jenomže s kým, když sedím v lavici sám?

Aby nebyl jen mezi cizími, vzal si s sebou Martin do školy žirafku. Žirafka byla jeho nejlepší plyšová kamarádka. Dobře znala Martínkův bývalý domov i jeho staré dobré kamarády. Taky se jí ve velkém městě moc nelíbilo. Ale jí se aspoň nikdo nesmál.

Otázka: Na jakém místě naší osy by stál asi Martin? (Řekněte si to ve dvojici a zdůvodněte, proč si to myslíte.)

Martin přišel do třídy jako třetí. Zatím tam byly jen dvě holčičky. Byly milé a hodné. Hned se s Martinem daly do řeči. Černovláska se jmenovala Míša a ta s dlouhými světlými copy Terezka. Možná to v nové škole nebude tak špatné, napadlo Martina. Docela hezky si spolu všichni tři povídali. Pak se ale do třídy začaly trousit další děti a obě holčičky odběhly za spolužačkami.

Martin zase osaměl. Pozoroval kluky. Rád by si našel kamarády. Prostě k nim přijdu a řeknu: „Ahoj, já jsem Martin,“ říkal si v duchu. Ale nakonec nesebral odvahu. Zazvonilo a do třídy vešla paní učitelka.

Otázka: Co mohla paní učitelka udělat, aby novému spolužákovi Martinovi ulehčila situaci?

Začala první poprázdňinová hodina čtení. Martin s leknutím zjistil, že některé děti ve třídě čtou opravdu hodně rychle. A přitom správně. Martin moc rychle nečetl. Byl pomalejší. Spousta věcí mu zabrala hodně času. I počítání. Ještě že je na světě fotbal. Ve fotbale byl Martin skutečně rychlý. Jenomže fotbal se ve škole neznámkoval. Smůla.

Otázky: Co byste si přáli, aby se ve škole třeba také hodnotilo, a přitom se to nehodnotí? Je něco, co vám opravdu dobře jde, ale ve škole se tomu nevěnujeme? (Pokud žáci nevědí, spolužáci, kteří je dobře znají, jim většinou dobře poradí. Např.: Evu by bylo dobré hodnotit za humor, Láďu za to, co toho napovídá, ...)

Martin dostal strach, aby ho paní učitelka na čtení nevyvolala. Tušil, že by zase sklídl posměch. Skrčil se v lavici, aby byl co nejméně vidět.

Jenomže paní učitelka ho nepřehlédla. Právě naopak. Přišla k Martinovi a pohládila ho po rameni. „Nezkusíš nám něco přečíst?“ zeptala se a usmála se na něj. Martin zase zrudl jako rak. Cítil, jak se po něm všechny děti otočily.

„Tak čti,“ pobídla Martina paní učitelka. Martin by se rád pustil do čtení. Jenomže se tolik bál, že udělá chybu, že nedokázal začít. Děti čekaly. Najednou bylo ve třídě úplné ticho. Pak Martin zaslechl, jak se za ním někdo uchechtl. Paní učitelka se rozčíleně otočila a hlasitě řekla: „Ticho!“

„U domku seděla kočka,“ chystal se přečíst Martin, ale nešlo to. Nadechl se a nic.

„On neumí číst!“ ozvalo se za ním. „Cha cha!“ A ostatní děti se přidaly. Najednou se smála celá třída. Martin by se nejraději propadl hluboko do země.

„Děti, ticho!“ zopakovala paní učitelka. „Martin je tu nový, přece ho nepřivítáme takhle hloupě. Řadě z vás čtení taky zrovna dvakrát nejde! Ty, Vašku, se máš nejmín co smát.“

Děti se konečně utišily a Martin začal potichu a koktavě číst. Paní učitelka neřekla nic. Jenom pokývala hlavou a znovu se na Martina usmála. Pak vyvolala Blanku.

Konečně začala přestávka. Paní učitelka odešla ze třídy. Holčičky vytvořily několik skupinek. Některé vytáhly panenky, některé si malovaly. A všechny jedna přes druhou mluvily. Několik kluků se posadilo na koberec za lavicemi a z aktovek vyndali autíčka. Začaly závody. Jeden z chlapců se pustil do kreslení. Maloval letadlo s širokými křídly. Další tři mu radili, jak na to. Prostě každý měl něco na práci. Jenom Martin seděl samotný ve své lavici. Jako by ve třídě ani nebyl.

Zadání aktivity:

Děti ve 2. B si Martina nevšimaly, ale my z knížky víme, jak mu je.

Rozdělte děti ve třídě na dvě půlky a jednu polovinu pošlete na chvíli za dveře.

Polovina třídy zůstane sedět v lavici.

Zeptejte se každého žáka, jak tráví nejraději čas o přestávkách. Jaká nabídka by je od spolužáků potěšila? Na jakou činnost by rádi od nich dostali nabídku? (Např.: hrát si piškvorky, hrát si s legem, vzadu na koberci fotbálek, povídat si, házet si s hadrovým míčkem, ...)

Řekněte dětem, že spolužáci, kteří zatím čekají za dveřmi, by měli uhodnout jejich přání. Když se jim to podaří, přivedou je na určené místo (na koberec, k tabuli, někam, kde je dost místa pro všechny).

Pak řekněte instrukce dětem čekajícím za dveřmi.

Úkolem je uhodnout, co by konkrétního spolužáka nebo spolužačku těšilo dělat o přestávce. Rozejdou se každý k někomu jinému. Když uhodnou a svého spolužáka nebo spolužačku přivedou, vracejí se a pomáhají hádat ostatním, dokud nejsou přivedeni na určené místo všichni. Děti by si měly s nápady vzájemně pomáhat a vymýšlet, čím by mohly zatím ještě stále sedícího spolužáka nebo spolužačku nalákat, vtáhnout do třídy, potěšit.

Budou-li děti chtít, mohou si v další fázi role vyměnit.

Aktivitu s dětmi reflektujte:

Bylo těžké vymýšlet, jak spolužáky zapojit?

Co vám dělalo při této hře radost?

Vraťte se k četbě:

Jenom Martin seděl samotný ve své lavici. Jako by ve třídě ani nebyl.

Martinovi se udělalo smutno. Věděl ale, že na smutek je nejlepší nebýt sám. A tak vytáhl z aktovky žirafku. Ještě že si vzal s sebou svoji starou dobrou kamarádku! Posadil ji na lavici. To ale neměl dělat.

Otázka: Jak asi bude příběh pokračovat? Svou předpověď zdůvodněte.

„Jééé!“ zařval Vašek na celou třídu a začal se chechtat. Když se na něj všichni podívali, ukázal na žirafku prstem. „On má plyšáka! Cha cha!!! On si do školy nosí plyšáka! Jak holka! Kluci, zírejte!“

Nezírali jenom kluci, zírala i děvčata. A hned se našlo i pár takových, co se začali smát. Zase. Děti v téhle nové třídě se směly často. Najednou Vašek vyskočil a bleskově žirafku sebral.

„Chyť si ji!“ křikl na Martina a pádlil za lavice na konec třídy.

Martin se rozběhl za ním. „Vrať mi ji!“ Chudák žirafka, ještě jí ublíží, bál se.

„Ha, ha!“ volal na něj Vašek a šklebil se. Když ho Martin doběhl, hodil žirafku klukovi, který stál na opačném konci třídy u tabule. „Robine, postřeh!“

Martin se tedy rozběhl za Robinem. Jakmile k němu dorazil, hodil Robin žirafku znovu Vaškovi. Martin se otočil a utíkal zase za Vaškem. Než doběhl, hodil Vašek žirafku zpátky Robinovi. Kluci si házeli s žirafkou a směli se. Martin běhal po třídě sem a tam, ale žirafku nedohonil.

Zadání: Napište si každý na lísteček, jak byste se asi zachovali, kdybyste byli svědky takové situace? Pokud chce někdo dobrovolně přečíst, co si napsal, může.

Když zazvonilo, utíkal zrovna Martin k tabuli, kam žirafka naposledy letěla. Přistála přímo před tabulí. Robin ji nechal spadnout na zem a potom ji odkopl rovnou k odpadkovému koši. Martin žirafku celý udýchaný sebral a prohlížel ji, jestli jí kluci neublížili. Naštěstí se jí nic nestalo. Ale vypadala smutně.

Když začala další hodina, bylo Martinovi jasné, že v téhle třídě....

Zadání: Dokonči větu

„Když začala další hodina, bylo Martinovi jasné, že v téhle třídě.....“

Každý žák ať přečte své dokončení.

Když začala další hodina, bylo Martinovi jasné, že v téhle třídě kamarády nenajde. Nikdo z ostatních dětí mu nepomohl. Všichni se jenom dívali, jak žirafka léta vzduchem sem a tam a jak za ní uhoněný Martin běhá po třídě. Pravda, několik holčiček sice klukům říkalo, ať toho nechají, ale Vašek s Robinem je neposlechli. Někteří kluci jim dokonce fandili.

A matematika Martinovi taky nešla.

REFLEXE – po četbě:

Zadání a otázky ať děti proberou nejdříve ve dvojicích, teprve pak pracujte s celou skupinou.

- Cítili jste se někdy také tak jako teď Martin? Kdy? Kdo a jak vám pomohl situaci zlepšit?
- Mohl nebo může se i v naší třídě někdo cítit tak jako Martin z knížky? Jak můžeme jeho situaci zlepšit?
- Vyberte si některou z postav této kapitoly a napište jí krátký vzkaz.
nebo
- Vymyslete otázku pro někoho ze třídy (nebo pro celou třídu), která se vztahuje k tomu, co jsme právě četli.

Vzkazy i otázky vystavte na nástěnku, nalepte na dveře, přichyťte magnetkami na tabuli atp.

Každý ať si přečte všechno, co vystavili spolužáci, a vybere nějaký vzkaz (otázku), který se mu líbí. Zdůvodní, proč si ho vybral.

POUŽITÁ LITERATURA:

KROLUPEROVÁ, D. *Já se nechtěl stěhovat*. Mladá fronta. Praha 2010.

RUTOVÁ N. *Metodika ke knize Já se nechtěl stěhovat*. Mladá fronta. Praha 2014.

Poznámka: Metodika k celé knize je zaměřena na prevenci šikany a současně na rozvoj čtení s porozuměním.

METODICKÝ LIST

HORNINOVÝ CYKLUS

Autorka lekce: Olga Doležalová

Horninový cyklus bývá někdy žáky vnímán jako obtížně představitelný soubor informací. Aktivita nabízí pojetí, kterým si žáci projdou horninovým cyklem pomocí modelové situace zážitkovou formou.

CÍLOVÁ SKUPINA: 2. stupeň ZŠ

FORMA: společná práce celé skupiny/třídy

ČASOVÁ NÁROČNOST: 45 minut

METODA: zážitková aktivita

POMŮCKY: čokoláda na vaření, drť z piškotů, rozinky, nádoba na rozpuštění čokolády (ideálně vodní lázeň), vaříč, formičky (např. z adventních kalendářů), talířek, příborové nože, kartičky s popisky k fázím horninového cyklu (typem písma či barvou odlišit fáze a popisky dějů; velikost jedné kartičky alespoň A5), stuha – modrá, červená a třetí barva (ideálně hnědá), vzorky jednotlivých typů hornin

POZNÁMKA 1: Vzhledem k tomu, že žáci pracují s poživatinami, které později konzumují, dbáme na čistotu rukou žáků.

POZNÁMKA 2: Množství poživatin volíme podle velikosti skupiny.

POZNÁMKA 3: Čokoládu rozehríváme na vodní lázni; voda však nesmí vřít, jinak se čokoláda srazí.

Popis aktivity

1. Na podlahu položíme kartičku MAGMA.

S žáky si připomeneme vlastnosti magmatu. Nastává modelace magmatu pomocí roztavené čokolády. Každý žák si vybere formičku a do ní si odlije trochu magmatu-čokolády. Je možné přidat piškotovou drť či rozinky (simulují krystaly u hlubinných hornin nebo příměsi při sopečné činnosti u výlevných hornin).

2. Při tuhnutí čokolády přiložíme kartičku VYVŘELÉ HORNINY.

Žáci si tak uvědomí, že k tuhnutí je třeba ochlazení a čas. V tomto bodě je možné vyvřelé horniny ještě rozdělit na *hlubinné* a *výlevné*. V takovém případě model výlevných hornin nenecháme tuhnout ve formičce, ale trochu čokolády nalijeme na ochlazený talířek.

Učitel v této fázi vrátí kousek ztuhlé čokolády do nádoby s roztavenou hmotou – demonstrace, jak vyvřelé horniny mohou opět přejít vlivem tepla v magma.

3. Připomeneme si pojem eroze a erozní činitelé. Přidáme kartičku SEDIMENT.

Žáci začnou na své vzorky působit erozními činiteli (drolení mezi prsty či pomocí příborového nože).

4. Vzniklý sediment každý žák podrobí tlaku a teple svých prstů (jako když se tvoří malá sněhová koule). Výsledkem je opět tuhá hmota simulující USAZENOU HORNINU.

Učitel kousek čokoládové „usazené horniny“ vrátí do hrnce s roztavenou čokoládou – demonstrace, že vlivem tepla mohou i usazené horniny přejít v magma.

5. Každý žák sní svůj vzorek čokolády. Připomeneme, že již jednou byla část čokolády spolknuta, a to ve chvíli, kdy představovala vyvřelou horninu. Diskusí vedeme žáky k uvědomění si, že průchodem trávicím traktem dojde k přeměně původní čokolády. Do schématu přiložíme kartičku PŘEMĚNĚNÉ HORNINY.

O tom, co se stalo s čokoládou po přeměně, se každý žák přesvědčí sám po určité době a v soukromí. Se vzorkem dále nepracujeme, ale upozorníme žáky, že i takto vzniklé horniny mohou vlivem vysoké teploty přejít v magma.

V tomto okamžiku jsou na podlaze v kruhu vyskládány pojmy *magma*, *vyvřelé horniny* (případně i *hlu- binné* a *výlevné*), *sediment*, *usazené horniny* a *přeměněné horniny*. Následuje určení a pojmenování dějů. K tomu poslouží červená a modrá stuha. Červenou stuhou necháme žáky spojit pojmy směřující k magmatu (vyvřelé-magma, usazené-magma, přeměněné-magma). Ostatní pojmy spojíme modrou stuhou. K jednotlivým dějům žáci přiřadí kartičky s jejich názvy, případně činiteli (ochlazování, tuhnutí, eroze, rostoucí teplota, tlak, pokles, zpevňování, výzdvih). Některé pojmy se budou samozřejmě několikrát opakovat.

Poslední úpravou vzniklého schématu bude oddělení dějů probíhajících nad a pod zemským povrchem. K rozdělení použijeme třetí, ideálně hnědou barvu stuhy.

Celý cyklus ještě jednou slovně připomeneme. Je vhodné využít toho, že kartičky leží na podlaze, a cyklus nechat žáky doslova projít, přešlapováním z pojmu na pojem.

Poté, co si žáci výše uvedenou aktivitou objasní princip horninového cyklu, můžeme začít pracovat s konkrétními vzorky hornin. Ty přikládáme na příslušné kartičky.

Nakonec si žáci celý cyklus překreslí na pracovní list či do svých poznámek.

METODICKÝ LIST

VAJÍČKO

Autorka lekce: Olga Doležalová

Popsanou aktivitu je vhodné použít jako evokaci problematiky plánovaného rodičovství, sexuality a funkce rodiny.

Při této aktivitě si žáci po dobu jednoho týdne vyzkoušejí roli zodpovědné osoby a pečovatele o jedince závislého na něčí péči. Ten bude simulován vyfouknutým vajíčkem. Každý žák si nazdobí své vajíčko podle svého vkusu. Po dobu jednoho týdne bude vajíčko vnímat jako živého tvora se specifickými potřebami. Cílem péče je zajistit, aby bylo vajíčko po týdnu neporušené a bylo po celou pod dohledem pečující osoby.

CÍLOVÁ SKUPINA: 2. stupeň ZŠ; SŠ

FORMA: evokace, samostatné plnění úkolu

METODA: zážitková aktivita

ČASOVÁ NÁROČNOST: 3 x 45 minut práce se třídou (z toho 2 x 45 minut úvod a příprava vajíčka; 1 x 45 minut vyhodnocení); týdenní projekt – samostatné plnění úkolu

POMŮCKY: vyfouknutá vaječná skořápka pro každého žáka, barvy, odstřížky látek či jiný materiál na výzdobu skořápky, záznamový list

Popis aktivity

Učitel položí žákům otázku: *Jak by váš život ovlivnila skutečnost, že se musíte ze dne na den postarat o jedince, který bude plně závislý na vaší péči?* Odpovědi nekomentuje, pouze je zaznamenává na papír většího formátu. Následuje druhý dotaz: *Jaké povinnosti podle vás na sebe bere pečující osoba?* Odpovědi opět zaznamenává.

Záznamy odpovědí učitel nechá na viditelném místě pro příští použití. Sdělí žákům, že se na týden dostanou do role pečujících osob. Živého tvora bude simulovat vyfouknuté vajíčko. Každý žák si z vyfouknutého vajíčka vytvoří „své dítě“. Výzdobu je vhodné ponechat na každém dle jeho vkusu, schopností a motivace. Hotové vajíčko si každý pojmenuje.

Kromě výroby vajíčka „dítěte“ je na každém žákovi, aby zajistil vhodnou přepravní schránku alias postýlku/kočárek, ve které bude vajíčko přechovávat. Důležité je, aby schránka byla otevřená, protože ani skutečné dítě nelze zavřít do tašky či krabice. Je nutné zajistit mu přísun vzduchu, podnětů apod.

Učitel předem stanoví a zaznamená pravidla péče o vajíčko:

- s vajíčkem zacházet tak, aby nedošlo k jeho poškození,
- vajíčko nesmí být ponecháno bez dozoru déle než 20 vteřin,
- podmínkou je strávit s vajíčkem alespoň čtyři hodiny bdělého času denně,
- vajíčko nelze odložit mimo dohled a dosah (např. vysoké police),
- v případě, že se nemohu o vajíčko sám postarat, musím sehnat osobu na hlídání, která bude plně respektovat tato pravidla,
- hlídací osoba nesmí hlídat více jak tři vajíčka najednou,
- vajíčko nesmí být uzavřeno do tašky, batohu, skříně, lahve...,
- v noci odložit vajíčko na bezpečné, snadno přístupné místo,
- vajíčko není nutné krmit,
- při péči o vajíčko není nutné brát ohled na okolní teplotu.

O průběhu péče o vajíčko si žáci vedou záznam, který obsahuje informace: jméno vajíčka, jméno „rodiče“, kdy a na jak dlouhou dobu bylo vajíčko předáno na hlídání jiné osobě (uvést komu a z jakého důvodu). Lze také nabídnout dobrovolný úkol – psát deník péče o vajíčko či pořizovat jinou dokumentaci (fotografie, audio, video).

Aktivita je ukončena po týdnu vyhodnocením a sdílením. Žáci formulují, jak se jejich běžný denní režim péčí o vajíčko změnil, zda a jak péče ovlivnila jejich vztah s okolím. Odpovědi učitel zaznamenává.

Poté dojde k porovnání představ formulovaných jako odpovědi na dvě úvodní otázky z předešlého týdne. Žáci společně s učitelem hledají, zda je nějaký posun v názorech před a po. Pojmenují, které oblasti péče se jich, vzhledem k pečovanému objektu, netýkaly a nemuseli se s nimi tedy vypořádat (např. pravidelná strava, pitný režim, oblékání, hygiena, komunikace, finanční náklady...).

Projekt lze završit uspořádáním výstavy vajíček s jejich záznamovými listy.

Výstupem aktivity jsou žáci, kteří prošli v nějaké podobě zkušeností neustálé péče a zodpovědnosti za někoho jiného. Tento zážitek vyvolá řadu postřehů a podnětů týkajících se rodiny a péče o dítě, se kterými je pak možné dále pracovat.

METODICKÝ LIST

ZDRAVÁ VÝŽIVA

Autorka lekce: Olga Doležalová

Žáci se v průběhu aktivity seznámí se zásadami zdravé výživy, potažmo zdravého životního stylu. Pomocí několikadenního individuálního záznamu snědených potravin vyhodnotí složení své stravy z pohledu *zdravého talíře*. Problematika zdravé výživy vyjádřená *zdravým talířem* se prolne s tématem zlomků, případně i procent.

CÍLOVÁ SKUPINA: 2. stupeň ZŠ; SŠ

FORMA: tříhodinový blok vztahující se k tématu s účastí pedagoga a samostatné práce žáků při plnění domácího zadání

METODA: zážitková aktivita

POMŮCKY: papír A3, kružítko, obrázek *zdravého talíře*

Popis aktivity

Žáci se rozdělí do pracovních skupinek. Každá skupinka vytvoří myšlenkovou mapu s centrálním pojmem *zdravá výživa*. Ze vzniklých map třída společně s učitelem vytvoří centrální myšlenkovou mapu, kterou zaznamenává učitel na tabuli. Skupinky postupně doplňují podněty ze svých map tak, aby se žádné téma neopakovalo.

Pojmy z myšlenkové mapy žáci opět ve skupinkách roztřídí do skupin: diety – způsoby stravování (např. vegetariánství, bezlepková dieta), potraviny, zdravotní hlediska (např. redukce hmotnosti, vysoký krevní tlak, kvalita pokožky...), složení stravy (např. výživová pyramida, tuky, cukry, bílkoviny), jídelní režim (snídaně, svačiny, obědy), pitný režim, případně další skupiny.

Pokud některá z výše uvedených skupin žáky nenapadla, nevadí. Může ji doplnit sám učitel nebo lze pracovat i bez ní.

Učitel v následující části bude mít funkci facilitátora. Žáci se pokusí formulovat pojem *zdravá výživa*. Učitel dále objasní pojmy základní složky stravy – tuky, cukry, bílkoviny. Jednotlivé skupiny charakterizuje a uvede jejich zdroje.

Žáci dostanou za úkol zaznamenávat si podobu několika dní (3–7), jaké potraviny v přibližném množství snědli a kolik a jakých nápojů vypili. U nižších ročníků je možné žákům připravit záznamový list.

V hodině následující po ukončení záznamů si žáci rozdělí přijatou stravu kvalitativně (na tuky, rafinované cukry, polysacharidy, bílkoviny, zeleninu a ovoce) a následně i kvantitativně (přibližný součet všech cukrů, tuků a bílkovin, ovoce a zeleniny). Dále sečtou přijaté tekutiny rozdělené na skupinu slazené a neslazené nápoje.

Každý žák si na obě strany papíru formátu A3 narýsuje kružnici o poloměru cca 15 cm. Kružnici použije jako základ výšečového grafu. Do jedné kružnice zanesse kvantitativní hodnoty skupin ovoce, zelenina, tuky, rafinované cukry, polysacharidy, bílkoviny). Slazené nápoje považujeme za cukry.

Žáci si ve skupinkách porovnájí složení svých grafů. S největší pravděpodobností bude každý graf originálem.

Učitel navodí diskusi na téma, jaké by mělo být složení lidské stravy vyjádřené v takovémto grafu. Odpovědí je, podle nejnovějších poznatků, *zdravý talíř* (<http://www.healthyplate.eu/cz/>). Jeho složení si žáci narýsují, případně nakreslí do druhé kružnice na opačné straně papíru.

Navazující aktivity:

- žáci si porovnájí svůj talíř se *zdravým talířem*,
- každý žák si pod svůj talíř uvede jeden krok, který by mohl udělat, aby se *zdravému talíři* skladbou své stravy přiblížil,
- porovnání, čím se liší *zdravý talíř* od dříve používané potravinové pyramidy,
- vzniklé grafy lze použít jako matematickou pomůcku pro převod na zlomky či procentuální vyjádření.

Každá skupinka si vybere jeden ze způsobů stravování či zdravotní diety a připraví o ní souhrn informací a jídelníček na jeden den, který bude v rámci možností odpovídat skladbě stravy dle *zdravého talíře*. Tuto svou práci poté prezentují ostatním skupinkám.

Každý žák si připraví vlastní jídelníček na jeden den, respektující *zdravý talíř*. Učitel k těmto jídelníčkům může dát výzvu, aby se žáci pokusili po domluvě s rodiči jídelníček dodržet.

Nositel projektu:
UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI

Partner projektu:
ČLOVĚK V TÍSNI
O.P.S.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ